

Nr 47

**Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för möbelindustrin,
snickeriindustrin m. fl.; given Stockholms slott den 10 mars 1972**

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framläggs förslag om tidsbegränsade åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin, trähusindustrin och viss annan trämanufakturindustri. Förslagen består av ett program som syftar till att höja kunskapsnivån och främja exporten inom berörda branscher med viss prioritering av möbelindustrin. För programmet, som avses löpa i fyra år fr. o. m. den 1 juli 1972, beräknas medelsbehovet till sammanlagt 9,8 milj. kr., eller 2 450 000 kr. per budgetår.

Inom ramen för det nämnda programmet föreslås ett särskilt utbildningsprogram för en total kostnad av 6 milj. kr., eller 1,5 milj. kr. per budgetår. Vidare beräknas medel för en teknisk konsulent och för två exportkonsulenter samt bidrag till kollektiva exportprojekt.

För administrationen av utbildningsprogrammet och den tekniska konsulentverksamheten avses statens institut för företagsutveckling svara. Exportkonsulenterna avses bli knutna till det exportorgan — Sveriges exportråd — varom förslag nyligen lagts fram (prop. 1972: 31).

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTS-SON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga *angående åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl. och anför.*

Inledning

Under senare år har problemen inom den träbearbetande industrin, främst möbel-, snickeri- och trähusindustrin, alltmer kommit att uppmärksammas. Länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län hemställde i november 1969 att Kungl. Maj:t skulle överväga att utreda möbel- och snickeriindustrins framtida utvecklingsmöjligheter. En fortsatt strukturomvandling förutsågs kunna medföra många svår-lösta problem för dessa branscher, som i tämligen hög grad är koncentrerade till Smålandslänen och utgör basen för näringslivet i flera mindre och medelstora tätorter.

Utredningsaktiviteter i skilda former och rörande olika delar av den träbearbetande industrin har genomförts under loppet av föregående år. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade chefen för industridepartementet den 17 december 1970 en sakkunnig¹ för utredning av vissa frågor rörande möbelindustrin. Utredningen antog namnet möbelindustriutredningen (I 1970: 20). Utredningsuppdraget förutsatte sam-verkan med Industrins byrå för strukturstudier, som på möbelindus-trins uppdrag utförde en kompletterande undersökning av möbel-industrins exportmarknader.

I direktiven till utredningen framhölls bl. a. att den sakkunnige borde undersöka vilka förändringar som krävs inom den svenska möbelindus-trin för att påtagligt öka exportandelen samt avge förslag om vilka åtgärder branschen och statsmakterna lämpligen bör vidta.

Vid statens institut för företagsutveckling (SIFU) har under år 1971 genomförts en undersökning av behovet av särskilda utbildningsin-satser inom träindustrin. Utredningsarbetet har utmynnat i ett förslag till särskilt utvecklingsprogram för träindustrin med sikte på att tillgodose branschens utbildningsbehov (Utvecklingsprogram TRÄ, stencil, 1972-01-21).

¹ Direktör J. Arvid Sundin.

Möbelindustriutredningen lade i januari 1972 fram sitt betänkande (SOU 1972: 2) Svensk möbelindustri, Problem och möjligheter. Beträffande utbildningsområdet har utredningen utformat sina förslag med utgångspunkt från SIFU:s förslag till utbildningsprogram.

Två studier rörande snickeriindustriens problem har genomförts i samråd med en referensgrupp bestående av representanter för berörda företags- och löntagarorganisationer. Strukturförhållandena har belysts i en undersökning som initierats av industridepartementet och Snickerifabrikernas riksförbund (SNIRI) och utförts av Tibokonsult AB. Vidare har på initiativ av industridepartementet en studie av efterfrågeutvecklingen för byggnadssnickerier fram till år 1975 gjorts av A 4 Arkitektkontor AB.

Slutligen har förhållandena inom trähusindustrin studerats i en utredning som Sveriges trähusfabrikers riksförbund låtit utföra.

Möbelindustriutredningens betänkande samt SIFU:s förslag till utvecklingsprogram för träindustrin har remissbehandlats. Härvid har remissinstanserna tillställts även studierna rörande snickeriindustrin.

Yttranden har avgetts av skolöverstyrelsen, kommerskollegium, marknadsrådet, näringsfrihetsombudsmannen (NO), exportrådet för den mindre industrin, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Skaraborgs och Gävleborgs län, statens institut för företagsutveckling (SIFU), styrelsen för teknisk utveckling (STU), delegationen för de mindre och medelstora företagen, Sveriges investeringsbank AB, Landsorganisationen i Sverige (LO) — efter hörande av Samverkande träfacken —, Möbelinstitutet, Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) — efter hörande av berörda branschorganisationer —, Svenska bankföreningen, Svenska träforskningsinstitutet (STFI), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges allmänna exportförening, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund — efter hörande av berörda branschorganisationer — samt Tjänstemännens centralorganisation (TCO) — efter hörande av Svenska industritjänstemannaförbundet och Sveriges arbetsledareförbund.

Vidare har yttrande inkommit från Svenska inredningsarkitekters riksförbund.

Vissa remissinstanser har bifogat yttranden, länsstyrelsen i Jönköpings län från företagareföreningen, länsarbetsnämnden, Näringslivsföreningarnas samarbetsnämnd i Jönköpings län, Samarbetsnämnden i Sävsjö kommunblock samt Smålands- och Blekinge distrikt av SHIO, länsstyrelsen i Kalmar län från företagareföreningen och länsarbetsnämnden, länsstyrelsen i Gävleborgs län från företagareföreningen, handelskammaren och länsarbetsnämnden, LO från Samverkande träfacken och slutligen SAF-Industriförbundet från Sveriges möbelindu-

striförbund, Snickerifabrikenas riksförbund (SNIRI), Träindustrins branschorganisation (TIBO) och Sågverksförbundet.

Efter samråd med chefen för handelsdepartementet får jag nu ta upp till behandling problem och förslag till åtgärder för den träbearbetande industrin. För överblickens och sammanhangets skull redovisas därvid på åtskilliga punkter även förslag som inte kräver riksdagens medverkan.

Bakgrund

En avgränsning av vad som är att anse som träbearbetande industri i detta sammanhang är nödvändig.

Möbel-, snickeri- och trähusindustri är tre huvudgrupper inom träbearbetande industri. Utöver dessa finns mindre tillverkningsområden av skilda slag, exempelvis industri för fanér- och lamellträstillverkning. Sågverk och hyvlerier har inte tagits med här. Det är viktigt att observera att vissa företag inom den träbearbetande industrin inte arbetar med *enbart* trä som råvara. Frånvaron av skarpa gränser i detta hänseende är speciellt markant bland möbelföretagen, som inrymmer en inte obetydlig bearbetning av framför allt textilier men även plast och metall. En särskild grupp utgör metallmöbelfabriken som inte har trä som huvudsaklig råvara. Problemen torde dock vara likartade antingen det är fråga om metall- eller trämöbelindustri och behandlas lämpligen i ett sammanhang. De olika branschernas storlek framgår av följande tabell. Tillsammans omfattar branscherna 12 % av hela industrins arbetsställen och 6 % av industrins totala sysselsättning.

Träbearbetande industri samt metallmöbelindustri (1969)

	Antal arbetsställen	Antal sysselsatta
Trämöbelindustri	530	16 068
Metallmöbelindustri	78	4 099
Snickeriindustri	644	16 582
Trähusindustri	132	9 212
Annan träbearbetande industri	291	7 860
Summa	1 675	53 821

Möbelindustri

Möbelindustrin omfattade drygt 600 arbetsställen år 1969 med ett saluvärde på 1 550 milj. kr. och ett förädlingsvärde på 810 milj. kr. Av förädlingsvärdet svarade metallmöbelindustrin för ungefär 20 %. Antalet anställda var 20 200.

Möbelindustrins produktion och produktivitet har under de senaste decennierna i stort sett uppvisat samma tillväxttakt som hela industrin. Den genomsnittliga lönenivån är inom möbelindustri något lägre än inom industrin som helhet.

Karakteristiskt för trämöbelindustrin är att huvuddelen av arbetsställen är små. Medan år 1968 inom hela industrin 12 % av arbetarna var sysselsatta vid arbetsställen med mindre än 20 anställda var motsvarande siffra för trämöbelbranschen 30 %. Arbetsställen med mer än 100 arbetare svarade inom hela industrin för 61 % av sysselsättningen men inom trämöbelindustrin för endast 25 %.

Hitintills har möbelindustrin berörts av strukturomvandlingen i begränsad omfattning. Antalet arbetsställen — framför allt de små enheterna — har uppvisat en viss minskning samtidigt som sysselsättningen ökat. Genomsnittligt har således arbetsställets storlek ökat. Förändringen beror i första hand på minskad nyetablering och inte på ökad nedläggning.

Möbelindustrin utmärks av en tämligen stark geografisk koncentration till Smålandslänen, främst Jönköpings län som år 1968 hade 28 % av samtliga arbetsställen inom möbelindustrin och en lika stor andel av sysselsättningen, samt Skaraborgs och Östergötlands län. Tillsammans svarade dessa län för 65 % av antalet arbetsställen inom möbelindustrin och för 63 % av antalet anställda. I många mindre och medelstora orter svarar möbelföretagen för en väsentlig del av sysselsättningen. Även mätt i genomsnittssiffror för länen väger möbelindustrin i vissa fall relativt tungt. Av samtliga industrianställda var inom Jönköpings län 12 % och inom Skaraborgs län 8 % sysselsatta inom möbelbranschen.

Utrikeshandeln med möbler var tidigare liten men har under senare år fått en allt större betydelse. Exportvärdet var 226 milj. kr. år 1970 mot 39 milj. kr. år 1960. Ökningen på importsidan har varit av samma storleksordning — från 27 milj. kr. år 1960 till 199 milj. kr. år 1970. Danmark och Norge utgör betydelsefulla avsättningsmarknader för den svenska exporten. Av importen svarar Danmark och Finland för betydande andelar. Nära 30 % av importen kommer från de östeuropeiska länderna.

Ökningen av utrikeshandeln har varit starkare än ökningen av den inhemska möbelkonsumtionen. De svenska producenternas andel av hemmamarknaden har således minskat — från 95 till 87 % mellan åren 1960 och 1969 samtidigt som en kompenserande ökning kunnat ske på exportsidan. Importkonkurrensen är av olika intensitet för olika slag av möbler och starkast när det gäller s. k. planmöbler (skåp, bord, bokhyllor) från vissa länder med gynnsammare kostnadsläge.

På hemmamarknaden framträder nya distributionsmönster inom detaljhandeln. Den traditionella möbelhandeln minskar i betydelse i takt med de koncentrationstendenser som gör sig gällande.

För möbelindustrins *framtida utveckling* torde dess internationella konkurrenskraft bli av än mer avgörande betydelse än hittills. Trovärdiga prognoser har lagts fram som pekar på en positiv utveckling

av den inhemska möbelefterfrågan. Likaså bedöms efterfrågeutvecklingen komma att bli gynnsam i de för svensk möbelexport viktiga exportländerna och innebära potentiella möjligheter till ökad svensk export. Man torde få räkna med att importen av vissa slag av möbler kommer att öka och att den samlade importandelen successivt stiger. För att kompensera sig för en sådan utveckling på hemmamarknaden måste möbelindustrin — liksom hittills kunnat ske — öka sin export på de varuområden där svensk möbelindustri är mest konkurrenskraftig. Den fördelning på olika möbeltyper som svensk möbelproduktion har idag kommer sålunda knappast att kunna bibehållas. En strukturell omställning kan väntas innebära positiva möjligheter för vissa företag, avsättningssvårigheter för andra. I den mån som det är svårare för mindre företag än för större att anpassa sin produktion efter nya förhållanden kommer svårigheterna att speciellt beröra de mindre möbelföretagen. Dessa saknar också de större företagens resurser för marknadsföring på exportmarknaderna.

Relativt kraftiga förändringar i företagsstrukturen kan förutses under den närmaste 10-årsperioden. För en nedgång av antalet tillverkande enheter, som f. n. uppgår till ca 600, talar bl. a. behovet att skapa organisatoriska enheter som förmår att konkurrera på en internationell marknad. Utvecklingen på detaljhandelssidan, som går mot allt färre inköpsenheter, verkar i samma riktning. Slutligen utgår kraftiga impulser till strukturella förändringar även från tekniksidan, där stor drifts- och specialiseringsfördelar alltmer påtagligt gör sig gällande.

Det kan antas att den omstruktureringsprocess som förestår inom möbelindustrin kan få besvärande sysselsättningskonsekvenser eftersom branschen uppvisar såväl en betydande regional koncentration (främst till Skaraborgs och Jönköpings län) som en lokalisering till enföretagsdominerade orter.

En omständighet som bör beaktas när ställning tas till åtgärder för möbelindustrin är den betydelse som denna industrigren har som förbrukare av hemtextilier. Den positiva utvecklingen under 1960-talet för svensk hemtextilieproduktion har begränsat den i övrigt kraftiga nedgången inom TEKÖ-industrin.

Snickeriindustri

Snickeriindustrin är av samma omfattning som trämöbelindustrin. Antalet arbetsställen var ca 650 år 1969 med 16 600 anställda. Produktionens saluvärde uppgick till 1 150 milj. kr. varav 640 milj. kr. utgjorde förädlingsvärde.

I likhet med möbelindustrin är den stora mängden små företag och arbetsställen ett utmärkande drag i snickeribranschens struktur. Under de senaste åren har dock en påtaglig företagskoncentration ägt rum.

Tre stora företagsgrupper kan urskiljas: Svenska tändsticks AB (STAB), HSB:s industrier AB Borohus samt det statliga Svenska industrietabletings AB (Svetab).

En viss geografisk koncentration till Västergötlands- och Smålands-länen karakteriserar snickeribranschen. För sysselsättningen inom många små och medelstora orter har snickeriföretag stor betydelse.

Utrikeshandeln med snickeriprodukter är inom flertalet varugrupper helt obetydlig. Snickeriindustrin är för sin utveckling starkt beroende av den inhemska aktiviteten på byggnadsområdet, främst bostadsbyggandet. Branschens produkter utgörs av byggnads- och inredningssnickerier. Den snabba expansionen av byggnadsverksamheten under en stor del av 1960-talet återspeglas i en kraftig tillväxt i förbrukningen av snickeriprodukter. Ökningen i produktionen har skett vid de större företagen medan de mindre företagens produktion som helhet inte ökat. Under senare år har en klar dämpning av byggandet inträtt. Bl. a. har bostadsbyggandets kraftiga expansion upphört och en stabilisering inträtt. Den försvagade avsättningen har självfallet medfört stora påfrestningar för snickeriindustrin.

Den *framtida utvecklingen* inom snickeriindustrin kommer såvitt kan bedömas att innebära flera allvarliga problem.

Även vid relativt optimistiska bedömningar av utvecklingen inom byggnadssektorn blir prognosen för snickerier tämligen ogynnsam med en i stort sett stagnerande efterfrågan. Härtill bidrar bl. a. en väntad substitution av produkter från den traditionella snickeriindustrin med produkter av andra material. Vid en fortsatt produktivitetsförbättring inom snickeriindustrin torde en utveckling av skisserat slag leda till överkapacitetsproblem och en utslagning av ett betydande antal företag samt därav följande sysselsättningsproblem. Härvid bör observeras att snickeriindustrin i stor utsträckning är lokaliserad på enföretagsdominerade orter och att branschen svarar för en betydande del av industrisysselsättningen inom stödområdet.

Utbildningsnivån är i flertalet snickeriföretag låg och organisationen för marknadsföring och produktutveckling outvecklad. Strukturen är i stor utsträckning anpassad till förekomsten av ett stort antal lokala och regionala avsättningsmarknader. Detta marknadsmönster är i färd med att snabbt förändras i riktning mot en sammanhängande riksmarknad p. g. a. ändrade förhållanden inom byggandet (bl. a. färre och större byggherrar och byggnadsobjekt) och byggnadsmaterialdistributionen. Kraven på strukturell omdaning blir av dessa skäl framträdande under 1970-talet.

Impulser till en förändrad företagsstruktur utgår liksom inom möbelindustrin även från utvecklingen på det tillverkningstekniska området. För tillverkning av standardsnickerier krävs större och mer specialiserade enheter än flertalet av de företag som nu opererar på mark-

naden. Samtidigt torde finnas utrymme för utveckling av samarbetsformer och underleverantörsförhållanden.

Trähusindustri

Trähusindustrin omfattade ca 130 arbetsställen år 1969 med 9 200 anställda. Saluvärdet uppgick till 950 milj. kr. och förädlingsvärdet till 450 milj. kr.

Trähusindustrin saknar möbel- och snickeribranschernas starka inslag av småföretagsamhet. Till sin struktur överensstämmer trähusbranschen i allt väsentligt med genomsnittet för hela industrin med endast obetydlig andel sysselsatta vid arbetsställen med mindre än 20 arbetare och tyngdpunkten i sysselsättningen förlagd till arbetsställen med mer än 100 arbetare.

I fråga om tillverkningsstekniken uppvisar trähusindustrin stora likheter med den övriga träbearbetande industrin.

Den expansion som kännetecknat branschen under 1960-talet har skett efter två linjer. Dels har de stora företagen blivit ännu större, dels har en omfattande nyetablering av mindre företag ägt rum. Den sammanlagda effekten har blivit att företagsstorleken genomsnittligt minskat.

Till den snabba expansionen av trähusproduktionen har flera faktorer medverkat. Det starkt ökade bostadsbyggandet under större delen av 1960-talet berörde småhusbyggandet likaväl som övrigt bostadsbyggande. Småhusandelen har varit relativt konstant och utgjort ca 30 % av antalet lägenheter. Av småhusen har monteringsfärdiga trähus kommit att svara för en allt större del — andelen var 25 % i mitten av 1950-talet men hade år 1966 stigit till 56 %. Vidare har en produktionsökning skett genom att färdigställandegraden ökat kraftigt. Sanitära installationer sker exempelvis ofta i trähusfabriker.

Liksom tidigare anförts i samband med snickeriindustrin har de senare årens stabilisering av bostadsbyggandet inneburit påfrestningar även för trähusindustrin. Försöken att finna nya avsättningsmöjligheter har bl. a. manifesterats i det servicebolag för trähusexport som under viss statlig medverkan bildats av 25 företag inom och utom trähusbranschen. Utrikeshandeln med trähus har hitintills varit relativt obetydlig — exporten uppgår till 5 % av produktionen. Exportservicebolaget beskrivs utförligare i samband med att hittills vidtagna statliga åtgärder för den träbearbetande industrin senare redovisas.

För sin *framtida utveckling* är trähusindustrin självfallet starkt beroende av bostadsbyggandets omfattning. Den kommande aktiviteten inom detta byggnadsområde kan för närvarande inte exakt bedömas men torde i alla händelser inte innebära samma expansionstakt som tidigare. I takt med den stigande levnadsstandarden ökar dock efter-

frågan på småhus. Generellt kan trähusföretagen sägas vara inriktade på försäljning av styckhus. Detta utgör ett av branschens huvudproblem eftersom expansionen inom småhusbyggandet f. n. främst avser grupp-hus.

Hittills vidtagna statliga åtgärder rörande den träbearbetande industrin

Inga branschspecifika åtgärder med inriktning på de träbearbetande branscherna har hittills vidtagits med undantag av det tidigare nämnda servicebolaget för export av trähus, vilket tillkommit efter initiativ från statens sida. Eftersom träbearbetande industri både har ett starkt inslag av småföretag och delvis är lokaliserad till det regionalpolitiska stödområdet har de träbearbetande branscherna relativt sett erhållit en betydande andel av de olika statliga finansieringsstöden.

Genom sin medverkan i AB Industrikredit och AB Företagskredit har staten underlättat de mindre och medelstora företagens långfristiga finansiering. Vidare ställer staten långfristigt lånekapital till mindre företags förfogande genom hantverks- och industrilånefonden samt underlättar sådan utlåning genom industrilånegarantierna. Bcviljade hantverks- och industrilån samt industrilånegarantier har tillsammans haft följande omfattning för berörda branscher (i milj. kr.).

Budgetår	Möbel-industri	Snickeri-industri	Trähus-industri	Summa
1965/66	3,8	7,9	1,8	13,5
1966/67	5,3	5,8	1,7	12,8
1967/68	4,1	8,7	1,1	13,9
1968/69	7,4	12,6	1,3	21,3
1969/70	7,8	6,2	1,0	15,0
1970/71	2,6	5,6	0,9	9,1
Summa	31,0	46,8	7,8	85,6
Genomsnittlig andel under perioden i % av totala lån- och garantigivningen	5	7	1	13

Källor: Företagareföreningarnas förbund och kommerskollegium.

Dessa former av finansieringsstöd har kommit berörda branscher till godo i avsevärt större utsträckning än vad som motsvarar deras sammanlagda andel av hela industrins sysselsättning, 5—6 %. Framför allt har stödet gått till möbel- och snickeriindustrierna.

Inom ramen för det statliga regionalpolitiska stödet kan bl. a. lokalisering bidrag och lokaliseringsslån utgå. Stödet är i första hand inriktat på det s. k. allmänna stödområdet men kan under vissa förutsättningar även utgå i landet i övrigt. Under perioden 1 juli 1965—30 juni 1971 beviljat lokaliseringstöd av detta slag till den träbearbetande industrin framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	Bidrag	Lån	Summa
Möbelindustri	2,4	2,8	5,2
Snickeriindustri	22,3	28,6	50,9
Trähusindustri	12,7	13,0	25,7
Summa	37,4	44,4	81,8
Andel i % av lokaliseringsstödet till hela industrin	13	4	5

Lokaliseringsstödet har som helhet sett utgått till dessa träbearbetande branscher i ungefärlig proportion till deras andel av totala sysselsättningen inom industrin. Påtagliga skillnader föreligger dock mellan branscherna. Lokaliseringsstödet till möbelindustrin, som i tämligen liten omfattning är lokaliserad till stödområdet, är relativt obetydligt. Snickeri- och trähusindustricerna, som tillsammans svarar för ca 3 % av industrissysselsättningen, har däremot fått en avsevärd andel av lokaliseringsbidragen, 12 %.

I samverkan med övriga organ som handhar statligt kreditstöd på detta område lämnar stiftelsen Norrlandsfonden stöd för etablering och utbyggnad i form av medellångt eller långfristigt lån. Detta stöd har i fråga om här berörda branscher de två senaste kalenderåren uppgått till sammanlagt drygt 6 milj. kr.

I sammanhanget bör även det statliga etableringsbolaget Svetabs engagemang inom snickeriindustrin nämnas. Som primär målsättning för Svetab gäller att under krav på lönsamhet skapa nya eller tryggare sysselsättningstillfällen i regioner med sysselsättningsproblem. I detta syfte har Svetab förvärvat flera snickeriföretag, som tillsammans avses kunna bilda en konkurrenskraftig företagsgrupp inom branschen.

Bakgrunden till bildandet av servicebolaget för export av trähus är följande. Redan år 1969 stod det genom jämförelser mellan den förväntade kapacitetsutvecklingen inom trähusindustrin och de kommunala 5-åriga bostadsbyggnadsplanerna klart att en betydande överkapacitet skulle uppstå. I november 1970 anordnades på initiativ av inrikesministern ett seminarium med företrädare för trähusindustrin och byggnadsentreprenörerna. En arbetsgrupp tillsattes för att bl. a. utveckla också samarbetsalternativ. Utvecklingsarbetet finansierades dels av intresserade företag inom berörda branscher, dels genom ett anslag på 150 000 kr. från det statliga byggforskningsrådet. Detta arbete har utmynnat i bildandet av ett servicebolag för trähusexport, TEX Service AB, som påbörjade sin verksamhet vid ingången av år 1972. Bakom bolaget står 25 företag inom trähusindustrin, entreprenörverksamheten samt byggmaterialindustrin. Verksamheten finansieras genom att varje delägare årligen tillskjuter 10 000 kr. Kollegiet för Sverige-information i utlandet har förklarat sig berett att bidra med finan-

sieringen av konkreta projekt med 50 000 kr. under innevarande budgetår. Exportföreningen har hos kollegiet ansökt om att 75 000 kr. skall reserveras för samma ändamål för budgetåret 1972/73.

Föreliggande förslag

Allmänna synpunkter

I det följande tas möbelindustriutredningens och SIFU:s förslag till åtgärder upp till behandling. SIFU:s förslag innefattar även andra träbearbetande branscher än möbelindustrin. Det utredningsmaterial i övrigt som föreligger belyser vissa problem inom snickeri- och trähusindustrin men innehåller inga förslag till åtgärder.

Möbelindustriutredningen utgår vid sin bedömning av den framtida efterfrågeutvecklingen för möbler från prognoser gjorda för såväl hemmamarknaden som de närmast aktuella exportmarknaderna. Enligt utredningen kommer den samlade efterfrågan rimligen att utvecklas positivt.

Utredningen konstaterar att möbelindustrin utsatts för en mycket hård konkurrens, framför allt på planmöbelsidan, genom import från vissa länder med ett gynnsammare kostnadsläge. Importkonkurrensen kan av skilda orsaker väntas bli än mer intensiv.

Den svenska möbelindustrins internationella konkurrenskraft kommer att bli avgörande för dess framtida utveckling. Enligt utredningens uppfattning är många drag i vad avser branschens internationella konkurrenskraft gemensamma med situationen på TEKO-området, även om det inslag av import från extrema lågkostnadsländer som är framträdande på TEKO-området hittills saknats. Vid sin granskning av svensk möbelindustris konkurrenskraft finner utredningen att naturliga konkurrensfördelar saknas på väsentliga punkter. Närvaron till råvarukällan-skogen utgör knappast något konkurrensförsteg, transportkostnaderna försvårar inte konkurrensen från länder med gynnsammare kostnadsläge i avgörande grad och tekniken är liksom på TEKO-området internationell.

Utredningen drar den allmänna slutsatsen att den filosofi för bransch Anpassning som i andra sammanhang presenterats för TEKO-industrierna i sina huvuddrag är tillämplig även för möbelindustrin. Branschen bör genomföra en konsekvent produktmässig omorientering i riktning mot produkter med högt teknik-, design- och modeinnehåll. Det är för sådana produkter som kundernas priskänslighet kan förutsättas vara minst. De komparativa fördelar som svensk möbelindustri fortfarande torde åtnjuta när det gäller produkternas finish måste härvid tas till vara.

Parallellt med en produktmässig omställning blir det enligt utredningen nödvändigt med en marknadsmässig omorientering. Möbelindustrin måste på exportmarknaderna söka finna kompensation för det försälj-

ningsbortfall som uppstår på hemmamarknaden till följd av en intensifierad importkonkurrens. Utredningen menar att kraven på omorientering även gäller den inhemska marknadssituationen. Bl. a. fordrar de snabba förändringarna inom detaljhandelsdistributionen anpassningar från möbelindustrins sida.

Beträffande behovet av *utbildningsinsatser* anför utredningen att praktiskt kunnande och yrkesskicklighet präglar den svenska möbelindustrins företagsledare och anställda. Däremot finner utredningen att den teoretiska utbildningsstandarden är mindre tillfredsställande i relation till de kraftigt höjda krav som utvecklingen ställer. Utredningen pekar här på marknadsföringssidan samt de administrativa och tekniska områdena. Låg teoretisk utbildningsnivå är ett drag som möbelindustrin har gemensamt med många andra branscher med starkt inslag av småföretagsamhet.

Möbelutredningen har utformat sina förslag på utbildningsområdet utifrån de förslag som SIFU lagt fram efter att ha undersökt behovet av särskilda insatser inom träindustrin i sin helhet. SIFU har för sin del funnit att träindustrin i stort sett har brist på kvalificerad arbetskraft på ledande nivåer. Arbetarpersonalens utbildningsbehov är också betydande, även om behovet av grundutbildning på snickeriområdet för närvarande är tillgodosett.

Ett behov av *exportfrämjande åtgärder* föreligger enligt utredningen eftersom det för den svenska möbelindustrins framtida utveckling som tidigare berörts är nödvändigt med en omorientering från hemma- till exportmarknaderna och detta är en omställning som många av de små och medelstora företagen har mycket små möjligheter att klara på egen hand.

Beträffande behovet av insatser för *forskning och utveckling* anför utredningen att aktiviteterna inom möbelindustrin — liksom i övriga delar av den träbearbetande industrin — har en utomordentligt blygsam volym i relation till industrigenomsnittet och till genomsnittet för närliggande branscher. Den kollektiva och statliga forskningen har samtidigt i sin inriktning brister när det gäller att täcka vissa av möbelindustrins behov.

Slutligen har utredningen också behandlat frågan om *åtgärder för att påverka strukturomvandlingen* i anslutning till de förslag för TEKO-industrierna, skoindustrin och den manuella glasindustrin som tidigare utarbetats inom industridepartementet. Utredningen finner att flera skäl kan åberopas för att de föreslagna åtgärderna även skall tillämpas på möbelindustrin. Viktiga beröringspunkter finns mellan situationen inom möbelindustrin och inom TEKO-industrierna samt övriga berörda branscher. I samtliga dessa branscher har behov uppstått av en relativt snabb omställning av företagens produkt- och marknadsprofil, ett behov som framkallats av det kombinerade trycket från en ökande internationell konkurrens och snabbt förändrade inhemska distributionsförhållanden.

Inslaget av små och medelstora företag är i samtliga branscher utpräglat. I många fall kan den önskvärda omorienteringen inte genomföras framgångsrikt utan relativt omfattande förändringar i företagsstrukturen eller förstärkt samarbete mellan företagen.

Utredningen anför vidare att förhållandet att TEKO-industrierna m. fl. utsatts för en långvarigare och hårdare internationell konkurrens än möbelindustrin snarast talar för att möbelindustrin bör inlemmas bland målbranscherna för det nya stödet. Potentialen för framgångsrika insatser kan nämligen enligt utredningen väntas vara särskilt stor inom en bransch som i likhet med möbelindustrin befinner sig i början av en av allt att döma omfattande omstrukturingsprocess. Utredningen tillfogar att om man vill tillmäta den näringspolitiska experimentverksamheten betydelse är det troligt att erfarenheterna på möbelsidan blir mer användbara för framtiden än motsvarande erfarenheter från TEKO-industrierna m. fl.

Som ytterligare argument för att strukturåtgärder bör tillämpas på möbelindustrin anför utredningen att den särskilt observerat den i branschen ofta framförda uppfattningen att antalet marknadsförande tillverkare inom möbelindustrin måste kraftigt minskas. Vid en sådan förändring uppstår ett ökat behov av att etablera underleverantörsrelationer, som i sin tur kan utvecklas till fastare samarbetsförhållanden.

I det följande redovisas de detaljerade förslagen till åtgärder inom tre av de nu behandlade fyra huvudområdena. Beträffande åtgärder för att påverka strukturomvandlingen hänvisas till den av mig tidigare idag framlagda propositionen.

Utbildningsstöd

SIFU:s förslag till utvecklingsprogram för träindustrin baseras på övertygelsen att särskilda utvecklingsåtgärder med statligt bidrag bör sättas in för att medverka till en positiv förändring inom branschen. Syftet anges därvid i första hand vara att påskynda en höjning av den teknologiska nivån inom företagen genom utbildningsinsatser som ökar företagsledningarnas och medarbetarnas intresse för en kvalitetsförändring och öppnar vägen för erforderliga tekniska och administrativa omställningsåtgärder. Utbildning bidrar till en personlighetsutveckling mot en större generell mottaglighet för förändringar i arbetssituationen. Med hänsyn till det redovisade antalet många och små företagsenheter är behovet av utbildning inom de ekonomiska och administrativa ämnesområdena betydande.

Enligt SIFU bör den föreslagna informations- och utbildningsinsatsen nära samordnas med andra särskilda program för träindustrin. SIFU nämner här det omfattande tekniska utrednings- och utvecklingsprogram

för branschen som styrelsen för teknisk utveckling (STU) tagit upp. Information och nytt tekniskt kunnande som framkommer genom detta arbete bör effektivt kanaliseras genom kurs- och konferensaktiviteter.

För att uppnå säkrare kunskap om utbudet av bearbetningsmaskiner och verktyg för branschen och påskynda en positiv produktutveckling inom området föreslår SIFU att utbildningsverksamheten kombineras med ett särskilt program för funktionsbedömning av träbearbetningsmaskiner. I detta sammanhang kommer också enligt SIFU frågan om kombination av olika material in i bilden.

SIFU anför vidare att en sammankoppling bör ske mellan utbildningsaktiviteterna och den utredning om miljöförhållandena inom träindustrin, som tagits upp av industridepartementets delegation för de mindre och medelstora företagen.

Beträffande de kurser och konferenser som anordnas inom utbildningsprogrammet föreslår SIFU att dessa i stor utsträckning bör ha karaktären av en introduktion för fortsatta aktiviteter inom företagen. Studiematerialet bör vara branschanpassat och kompletteras med förslag till studieuppläggning för den företagsinterna tillämpningen.

SIFU berör också förhållandet mellan staten och branschen vid ett utvecklingsprogram av ifrågavarande slag. Den prestation som branschen svarar för är en medverkan i programmets introduktion, uppbyggnad och genomförande, varvid företagen svarar för deltagarnas friställande för utbildning och för deras lön. Staten står för kostnaderna för kursproduktionen. Effekterna av programmet delas mellan företagen och de anställda, varvid deltagarnas behållning av utbildningen kan väntas vara av värde även om de skulle lämna branschen och gå över i annan yrkesverksamhet.

Möbelindustriutredningen ansluter sig i huvudsak till det av SIFU föreslagna utbildningsprogrammet och anser att detta bör genomföras i de delar som avser möbelindustrin. De avvikande förslag möbelindustriutredningen har redovisat i det följande i samband med resp. punkt i SIFU:s utbildningsprogram.

M å l b r a n s c h e r. SIFU föreslår att utvecklingsprogrammet för träindustri i princip skall omfatta alla delbranscher inom området, således även sågverk och hyvlerier m. fl. Frågan om eventuella prioriteringar kan lämpligen bedömas senare.

Möbelindustriutredningen anser sig inte kunna ta ställning till de delar av förslaget som avser annan träarbetande industri men finner det naturligt att programmet utöver möbelindustri kommer att omfatta bl. a. snickeri- och trähusindustri.

P e r s o n a l k a t e g o r i e r. För att få ett ungefärligt begrepp om hur utbildningsinsatserna bör fördelas på olika personalkategorier utgår SIFU från följande tabell.

Sysselsatta av olika kategorier inom träindustrin.

Personalgrupp/ Delbransch	Företags- ledare och motsv.	Admini- strativ och kommersiell förvalt- ningsper- sonal	Tekniker- personal inkl. arbets- ledare	Arbetare	Summa
Sågverk och hyv- lerier	1 000	1 400	1 200	24 500	28 100
Trähusindustri	200	1 100	1 100	6 800	8 200
Snickeriindustri	700	1 100	1 000	14 600	16 800
Trämöbelindustri	640	1 700	900	12 900	16 140
	2 540	5 300	4 200	58 200	70 240

Källa: SOS Industri 1969.

Beträffande den företagsledande personalen förutsätter SIFU i första hand deltagande i allmänna informationskonferenser och översiktliga kurser.

Den administrativa förvaltningspersonalen utgörs dels av allmän kontorspersonal, dels personal för försäljning, inköp, kalkylering, planering m. m. SIFU bedömer utbildningsbehovet för den senare kategorin, som uppskattas uppgå till 1 500—2 000 personer, som särskilt stort med hänsyn till deras nyckelpositioner i företagen.

Som lika väsentlig i fråga om utbildningsbehov betraktar SIFU den tekniska förvaltningspersonalen inkl. arbetsledare. Överslagsvis räknar SIFU här med 3 500 personer.

Enligt SIFU kan det i ett särskilt utvecklingsprogram som det här aktuella inte förutsättas att hela arbetarpersonalen skall bli föremål för utbildningsåtgärder i kurser utanför företagen. Vissa begränsningar kan göras. SIFU föreslår som bärande princip att utbildningen skall försöka nå dels arbetare i nyckelfunktioner, dels i övrigt arbetare som ger maximal spridningseffekt i företagen. Den förra kategorin, som innefattar specialarbetare, skulle kunna komma att omfatta 5 000—10 000 personer. För den senare kategorin, med tyngdpunkt på facklig förtroendepersonal, uppskattas den potentiella utbildningspopulationen till drygt 1 000 personer.

Möbelindustriutredningen ansluter sig i huvudsak till SIFU:s förslag men finner det med hänsyn till förhållandena inom möbelindustrin naturligt att något hårdare än som skett i SIFU:s förslag betona behovet av utbildningsinsatser för företagsledarna.

Utbildningsinnehåll. SIFU anser det omöjligt att på förhand uttala vad som bör vara det exakta ämnesinnehållet i ett utbildningsprogram av föreslagen art. Det är dock möjligt att med bl. a.

utgångspunkt från erfarenheterna från TEKOGlas-programmet, som administreras av SIFU, ange en ungefärlig ram för utbildningsinnehållet. SIFU betonar att denna ram kan bli väsentligt ändrad efter vad förhållandena påkallar. Den närmare uppbyggnaden av kurser och kursmaterial bör ske i särskilda arbets- och referensgrupper, som tillställs i samråd med arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter.

Som nämnts tidigare anser SIFU att syftet med utvecklingsprogrammet i första hand bör vara att höja den teknologiska nivån inom företagen. Behovet av utbildning inom de ekonomiska och administrativa ämnesområdena anges också som betydande. SIFU föreslår att en viss ämnesmässig differentiering tillämpas vid utbildningen av olika personalkategorier enligt i huvudsak följande.

För den företagsledande personalen förutsätts utbildningen i första hand ske genom allmänna informationskonferenser och översiktliga administrativa och tekniska kurser och konferenser. Även inom ämnet marknadsföring anser SIFU att utbildning av denna personalkategori är angelägen.

Utbildningsinsatserna för den administrativa förvaltningspersonalen kan behöva innefatta såväl administrativa/ekonomiska ämnen med bl. a. viss tonvikt på marknadsföring (inkl. exportsidan) som branschteknologisk utbildning av orienterande art.

För den tekniska förvaltningspersonalen bör enligt förslaget utbildningen främst avse ny teknik, nya material o. s. v. Med hänsyn till den arbetsledande funktion personalkategorin har bör samtidigt ämnesmoment med anknytning till personalledning ingå. Vidare bör en viss kompletterande utbildning ges i andra administrativa/ekonomiska ämnen.

Utbildningen av arbetare i nyckelfunktioner inkl. specialarbetare föreslås huvudsakligen ha maskintekniskt och produktionstekniskt innehåll med bl. a. inriktning på maskintyper och material. Utbildningen för den fackliga förtroendepersonalen föreslås slutligen omfatta orientering i såväl administrativa/ekonomiska som teknologiska ämnen.

En princip för uppbyggnaden av utbildningen bör enligt SIFU:s förslag vara att ämnen kan plockas ihop som byggbitar till system för utbildning över större områden. Vissa delar kan med fördel vara gemensamma t. ex. för olika delbranscher och olika personalkategorier. Vid en fördjupning eller specialisering blir utbildningen alltmer individuell för bransch och deltagare.

Utbildningsaktiviteterna har i SIFU:s förslag systematiserats på följande sätt:

1. Ledarutveckling och samverkansfrågor,
2. Företagsekonomi,
3. Marknadsföring,
4. Produkter,

5. Produktion,

6. Centrala och regionala konferenser, seminarier.

För programrubrikerna 1—5 har SIFU utarbetat detaljerade förslag till utbildningsprojekt.

SIFU föreslår vidare att utbildningsinsatserna följs upp med en omfattande rådgivningsverksamhet. Det enskilda företaget eller grupper av företag kan efter en introduktionskurs ha behov av konsult hjälp för exempelvis analys av åtgärdsbehov, projektering av nya besluts- eller handlingsrutiner eller teknologisk rådgivning.

Möbelindustriutredningen ansluter sig i huvudsak till SIFU:s förslag men finner det med hänsyn till förhållandena inom möbelindustrin naturligt att betona behovet av utbildningsinsatser på marknadsföringsområdet. En sådan prioritering bör enligt utredningen göras även om detta måste gå ut över vissa av de insatser som i SIFU:s förslag planeras på teknikområdet.

Särskilda tekniska tjänster. I SIFU:s förslag till utvecklingsprogram för träindustrin ingår också viss funktionsbedömning av maskiner för branschens behov. Enligt SIFU finns det en nära anknytning mellan utbildningssidans framställning av studiematerial m. m. och en systematisk funktionsbedömning.

Företagen inom träindustrin måste i allt större omfattning mekanisera bearbetningen. Osäkerheten vid maskininvesteringar är särskilt påtaglig inom en bransch som i likhet med träindustrin domineras av mindre företag. Enligt SIFU skulle en central funktionsbedömning av maskiner kunna tjäna som en kunskapsbank dit industrin skulle kunna vända sig för objektiv information ifråga om maskinprestanda vid nyinvesteringar. Av värde skulle vara den möjlighet till effektiv spridning av nya resultat som via utbildningsprogrammet skulle kunna ske.

Möbelindustriutredningen har enbart tagit ställning till frågan om ett utbildningsprogram och har inte tagit upp till behandling frågan om funktionsbedömning av maskiner.

Utbildningsprogrammets längd. SIFU anför att erfarenheterna från TEKO-programmet ger vid handen att fem år kan vara en lämplig period för verkställigheten av ett utvecklingsprogram. Med hänsyn till att det första verksamhetsåret inte helt kan utnyttjas för kurser och insatser i företagen föreslår SIFU en mindre programavslutande insats under ett sjätte år.

Med hänvisning till bl.a. det material som framkommit genom möbelindustriutredningen föreslår SIFU att möbelindustrin ges en viss tidsmässig prioritet vid planeringen av ett eventuellt utbildningsprogram.

Möbelindustriutredningen anser beträffande programmets löptid att denna kan förkortas något jämfört med SIFU:s förslag så att program-

met görs fyraårigt med möjlighet till vissa uppföljande aktiviteter under ett femte år.

A d m i n i s t r a t i o n. SIFU förutsätter att uppbyggnaden och genomförandet av ett utvecklingsprogram för träindustrin sker genom institutets försorg i nära samverkan med bransch- och personalorganisationerna på området. Detta skulle innebära en motsvarighet till vad som gäller för det särskilda programmet för TEKO-industrierna. SIFU föreslår att ett särskilt sekretariat byggs upp inom institutet i nära anslutning till det särskilda TEKO-sekretariatet. Viss personalgemenskap förutsätts därvid.

SIFU förutsätter vidare att, liksom gäller för TEKO-programmet, Kungl. Maj:t förordnar en till institutet knuten särskild rådgivande grupp för beredning och samråd i frågor inom ramen för utvecklingsprogrammet.

F i n a n s i e r i n g. Finansieringsprincipen bör enligt SIFU:s förslag följa TEKO-modellen så att staten står för kostnaderna för kursproduktionen som sådan och företagen svarar för deltagarnas friställande för utbildning i erforderlig utsträckning samt för deras lön under utbildningstiden. Ett visst statligt bidrag föreslås på samma sätt som inom TEKO-programmet utgå till industribranschorganisationerna för deras administrativa medverkan. Dessutom motiverar den starkare utbildningsinsatsen för arbetarpersonalen inom träindustrin jämfört med TEKO-programmet bidrag även till arbetstagarorganisationen.

Utvecklingsprogrammet beräknas av SIFU dra en kostnad på 15 milj. kr. för hela sexårsperioden. Fördelningen på budgetår anges vara 2 milj. kr. under det första, 3 milj. kr. under de därnäst följande fyra åren samt 1 milj. kr. under det sista budgetåret. Fördelningen på olika kostnader beräknas till 6 milj. kr. för bundna kurs- och konferensaktiviteter, 5 milj. kr. för uppföljningsinsatser, 2 milj. kr. för funktionsbedömningar av maskiner samt drygt 2 milj. kr. för administration.

Som en grov överslagsberäkning beräknar möbelindustriutredningen att utbildningsprogrammet för möbelindustrins del skulle kosta 4 milj. kr. eller 1 milj. kr./budgetår under fyraårsperioden. Utredningen finner detta vara en rimlig insats i relation till de konstaterade utbildningsbehoven och de statliga insatser som utredningen i övrigt föreslår.

Exportfrämjande åtgärder

Industrins byrå för strukturstudier har undersökt möjligheterna till vidgad svensk möbelexport till utomnordiska länder. Undersökningen, som presenteras i möbelindustriutredningens betänkande, innehåller förslag om bildande av ett exportbolag samt, oberoende därav, upprättande av en servicefunktion för vissa tjänster i samband med ex-

port. Möbelindustriutredningen har tagit upp dessa bägge förslag till behandling.

Ett exportbolag för möbler. Möbelindustriutredningen konstaterar att förslaget om etablering av ett exportbolag för möbler baseras på en ingående analys av förutsättningarna för ökad svensk möbelexport. Analysen omfattar enbart utomnordiska länder, vilket utredningen finner rimligt dels därför att svensk möbelindustris försäljning till grannländerna inte skiljer sig mycket från marknadsföring inom landet, dels därför att väsentliga exportökningar i framtiden främst kan uppnås i områden med avsevärt större befolkningskoncentrationer, i första hand i näraliggande kontinentala länder. Utredningen menar dock att det praktiska exportarbetet knappast kan delas upp i en nordisk och en utomnordisk verksamhet och att det således kan ifrågasättas om ett exportbolag kan eller bör inriktas helt eller huvudsakligen på utomnordisk export.

Den skiss till exportbolag som gjorts innehåller ingen konkretisering av vilka ägarförhållanden som kan vara lämpliga. En diskuterad modell är att ett antal exportintresserade möbelföretag går in som intressenter. Samtidigt förutsätts dock exportbolaget ha en självständig ställning gentemot producenterna. Exportbolaget föreslås sålunda inte tjäna som ett rent försäljningsbolag utan självt få styra sin sortimentspolitik med utgångspunkt från de indikationer som direktkontakten med exportmarknaderna ger.

Utredningen diskuterar också frågan om vilken anslutning från möbelindustrins sida som ett exportbolag skulle kunna få. I och för sig finner utredningen det önskvärt att producenterna säljer hela sin utomnordiska export via bolaget, men tror att en rad företag med etablerad export måste välja att låta endast en del av sina exportaktiviteter ske via exportbolaget. Risk finns dock enligt utredningen att företag som hittills inte etablerat export, dvs. i huvudsak de mindre företagen, blir de enda som kan komma att engageras i bolagets verksamhet. Utredningen understryker vikten av att exportbolaget får en stor uppslutning av vana exportörer. Det är nämligen enligt utredningen inte troligt att oerfarna exportörer utan vidare skall kunna motsvara de högt ställda krav — avseende såväl produkterna som leveransförlitlighet och servicepotential — som köparna på de kontinentala marknaderna ställer.

Möbelindustriutredningen finner det naturligt att principiellt se positivt på förslaget om ett exportbolag och betonar att förverkligandet av idén kan ge erfarenheter som kan utnyttjas i många andra industribranscher. Utredningen föreslår att det fortsatta utredningsarbetet i branschens egen regi eller genom fristående intressent avvaktas.

Enligt möbelindustriutredningens bedömning är det sannolikt att den eller de privata intressenter som kan komma att stå bakom export-

bolaget med hänsyn till bl. a. projektets riskläge kommer att söka statlig finansiell medverkan. Utredningen föreslår att statsmakterna ställer i utsikt en prövning i positiv anda av en eventuell framställning om en sådan statlig finansiell medverkan.

Ett statligt exportstimulansprogram. Enligt möbelindustriutredningens uppfattning kan det föreslagna exportbolaget endast ses som en av flera möjliga vägar till en ökad svensk möbelexport. Ett exportbolag kan varken i initialskedet eller i ett utbyggt skick förutsättas uppträda som den enda svenska exportmarknadsföraren. Åtskilliga möbeltillverkare måste antas komma att arbeta individuellt på exportmarknaderna. Bland dessa kan även finnas företag som för närvarande inte har någon export men som önskar arbeta upp en sådan. Helt oberoende av förslaget om ett exportbolag har utredningen således funnit anledning att även uppmärksamma behovet av exportstimulerande åtgärder av en vidare natur.

Med hänsyn till den centrala plats som ansträngningarna att öka exporten måste inta i möbelindustrins omstrukturering är det enligt utredningen motiverat att en servicefunktion för vissa tjänster i samband med export inrättas. Inriktningen bör vara aktiv och projektknuten. I första hand bör det vara fråga om välplanerade, specifika exportprojekt, som kan röra nya marknader, nya köpkategorier eller nya sortiment. Det kan också vara fråga om samverkan mellan två eller flera exportföretag, varvid serviceorganet bl.a. kan medverka vid sammansättning av ett gemensamt sortiment. Till planeringen av projektet kan höra förberedande studier av nya eller utvidgade marknader och mer avancerade marknadskartläggningar.

Utredningen hänvisar till att erfarenheterna från TEKO/glas-programmet, som inleddes under budgetåret 1970/71, har varit klart positiva och anser att detta talar för att liknande aktiviteter för möbelindustrin kan ge god utdelning. Ett stimulansprogram måste rimligen bli av mindre omfattning än TEKO-programmet. För detta talar bl. a. möbelindustrins avsevärt mindre omfattning.

Utredningen föreslår att programmet liksom det nu löpande TEKO/glas-programmet administreras av kommerskollegium. I betraktande av den omfattande exportökning som förefaller möjlig att uppnå och att arbetsuppgifterna följaktligen också måste bli omfattande föreslår utredningen att två exportkonsulenter knyts till kommerskollegium. I sitt arbete bör dessa ha nära kontakt med möbelindustriförbundet, som sedan länge bedriver verksamhet på exportområdet.

Med hänsyn till möbelindustrins behov av exportstöd och förutsättningar att nå avsevärda exportökningar föreslår utredningen att inrättandet av exportkonsulenter kombineras med ett bidragssystem som bör låna väsentliga drag från TEKO-programmet. Stöd skall alltså kunna ges för att täcka vissa delar av tröskelkostnaderna för välgrun-

dade och realistiska exportprojekt som kan bedömas bli lönsamma på sikt och som genomförs antingen individuellt av ett enskilt företag eller i samarbete mellan flera företag. Utredningen anför att exportkonsulenterna i många fall kan förutsättas få en framträdande roll i samband med dylika projekt. Medlen bör även enligt utredningens mening göras disponibla för bidrag till kollektiva projekt såsom mässframträdanden och gemensamma marknadsundersökningar.

Utredningen anser att exportstimulansprogrammet för möbelindustrin i likhet med TEKOGlas-programmet bör göras tidsbegränsat och föreslår en löptid på fyra år. Kostnaderna beräknas till 300 000 kr. per år för den föreslagna exportkonsulentorganisationen. För bidrag till individuella och kollektiva exportaktioner föreslås att 500 000 kr. ställs till förfogande. Sammanlagt skulle den statliga insatsen för exportfrämjande åtgärder uppgå till 800 000 kr. per år och för hela fyraårsperioden till 3,2 milj. kr.

Forskning och utveckling (FoU)

Möbelindustriutredningen har låtit utföra en särskild studie av produktionsförhållanden och teknik inom möbelindustrin. I denna påvisas att vissa typiska drag i branschens struktur kan härledas ur bl. a. de rådande tekniska produktionsbetingelserna. Att en småföretagsstruktur uppkommit och bibehållits inom möbeltillverkningen har sålunda gynnats genom frånvaron av mer utpräglade stordriftsfördelar samt av att anläggningskostnaderna varit begränsade. Den produktionsteknik som använts innebär i regel att samma processteg återkommer vid tillverkning av olika produkter och att i stor utsträckning samma maskinutrustning kan användas för olika produkter. Därmed saknas starka incitament att av produktionstekniska skäl specialisera tillverkningen på vissa produkter. Vidare är stora delar av maskinutrustningen användbar för samtliga förekommande förädlingssteg från träråvaran till den färdiga möbelen vilket gör att specialisering på vissa förädlingsled inte framstår som fördelaktig. Dessa förhållanden återspeglas i att möbelindustrin uppvisar en tämligen låg grad av specialisering i produkt- och produktionshänseende.

Vissa förändringar i de tekniska betingelserna väntas under 1970-talet, förändringar som kan väntas få relativt vittgående effekter på branschstrukturen. Nya maskiner som i ökande utsträckning lämpar sig för stordrift och som utför flera operationer i samma enhet eller linje kommer fram. Den nya tekniken får effekter på småföretagsstrukturen och kan även väntas påverka sortimentsbredden i riktning mot större koncentration. Tendenserna till s. k. funktionell specialisering är för närvarande framträdande på flera områden. Som exempel kan nämnas de specialtillverkare av trästommar för produktion av stoppmöbler som vuxit fram. Funktionell specialisering innebär att underleverantörer över-

tar tillverkning som tidigare varit integrerad inom möbelföretagen. Det kan härvid även vara fråga om underleverantörer utanför den egentliga möbelindustrin. Betydelsefullt i sammanhanget är inträngandet av olika typer av plastmaterial i möbeltillverkningen. Många företag inom möbelindustrin måste under 1970-talet ta ställning till om anpassning till plastmaterialen skall ske genom att underleverantörer utanför branschen anlitas eller om egen plastmanufakturering skall tas upp.

Möbelindustriutredningen redogör i sitt betänkande ingående för den nuvarande FoU-verksamhetens omfattning och inriktning. Den huvudsakliga FoU-verksamheten med anknytning till möbler eller möbeltillverkning bedrivs vid Möbelinstitutet och vid Svenska träforskningsinstitutet. Möbelinstitutets inriktning har hittills i huvudsak varit studier av möbler från förbrukarsynpunkt.

I en rapport från Möbelinstitutet har betonats behovet av en breddning av verksamheten i riktning mot bl. a. material och processer. Som motiv anges bl. a. att nya material som plast, stål, plåt och papper i allt större utsträckning kommit till användning inom möbelindustrin. Verksamheten vid Möbelinstitutet finansieras delvis med statsmedel via STU.

Även verksamheten vid Svenska träforskningsinstitutet delfinansieras med statliga medel. Forskningen avser skogens produkter, deras sammansättning, egenskaper, rationella förädling och utnyttjande. I första hand är det fråga om FoU-verksamhet av betydelse för skogsindustrin. Institutets resurser för FoU med direkt anknytning till förhållandena inom möbelindustrin har varit begränsade.

Beträffande FoU-verksamheten vid företagen konstaterar utredningen att denna är svagt utvecklad inom möbelindustrin. Detta gäller för övrigt i än högre grad för annan träindustri än möbelindustrin.

En arbetsgrupp vid STU har sedan hösten 1970 i samarbete med Svenska träforskningsinstitutet undersökt förutsättningarna för en ökad FoU-insats på det trätekniska området och framlagt preliminära förslag, bl. a. till ett forskningsprogram. Utredningsarbetet har omfattat FoU-frågorna inom hela den trätekniska industrin inkl. sågverk och skivindustri. Utöver förstärkning av nuvarande forskningsområden vid Svenska träforskningsinstitutet föreslås utvidgad FoU-verksamhet inom främst områdena biologiskt träskydd, brandskydd av trä, limning, processteknik och arbetsmiljö. Vidare föreslås förstärkt information till industrin samt upprättande av en träteknisk konsulentorganisation.

Arbetsgruppen vid STU har även övervägt frågan om FoU-verksamhetens finansiering vid en utvidgning och därvid diskuterat möjligheten att införa ett obligatoriskt forskningsbidrag från företagen. Bidraget skulle knytas till resp. företags lönesumma och inkasseras av staten, förslagsvis via arbetsgivareavgiften. Ett liknande system tillämpas för finansiering av byggforskningen.

Tanken på en obligatorisk branschforskningsavgift har framförts även

i en framställning i december 1971 från Träindustrins branschorganisation (TIBO). I kort sammanfattning anser TIBO bl. a.:

- att insatser för svensk träteknisk forskning måste ökas väsentligt,
- att samtliga företag där träbearbetning förekommer bör bidra här till,
- att statsmakterna insamlar industrimedel i form av en avgift från företagen baserad på utbetalade arbetslöner,
- att statliga medel skall tillskjutas de sålunda insamlade industrimedlen i samma proportion som nu gäller för Svenska träforskningsinstitutet.

Möbelindustriutredningens förslag rörande FoU-verksamheten har utformats mot bakgrunden av de brister som utredningen anser sig kunna konstatera. Dessa består bl. a. i att industrins egen FoU-verksamhet har en otillräcklig omfattning. För möbelindustrin väsentlig FoU vid Svenska träforskningsinstitutet är också av för liten omfattning. Den kollektiva forskningen vid Möbelinstitutet har genom sin inriktning inte kunnat täcka vissa för möbelindustrin viktiga FoU-behov inom den givna resursramen.

Möbelindustriutredningen föreslår att den kollektiva FoU-verksamheten på möbelområdet intensifieras och breddas. Större vikt bör fästas vid projekt som kan medföra förbättrad teknisk standard, rationellare produktionsflöden, mer målmedveten produktutveckling, bättre utnyttjande av skalfördelar etc. och därmed verksamt bidra till en rationellare och konkurrenskraftigare företagsdrift. Till FoU-områden som utredningen anser kan behöva särskilt observeras hör också studier av möbelindustrins anpassning till nya material och undersökningar av hur möbler kan konstrueras för att bli bättre anpassade till befintlig transportteknik.

Det forskningsprogram som arbetsgruppen vid STU föreslagit finner möbelindustriutredningen i huvudsak väl överensstämma med behoven. Utredningen anser det angeläget att de resursförstärkningar som förutsätts i STU-programmet kommer till stånd. På enstaka punkter vill utredningen dock ej instämma i förslaget till forskningsprogram. Bl. a. finner utredningen forskningen på plastområdet relativt sett mindre väl tillgodosedd.

Beträffande den kollektiva FoU-verksamhetens finansiering föreslår utredningen att denna utreds varvid utgångspunkten bör vara dels att nå en ökad total FoU-insats, dels att principen om hälftindelning av FoU-kostnaderna mellan stat och industri tillämpas.

Slutligen föreslår utredningen att en informationsverksamhet på FoU-området inrättas med syfte att förmedla tekniska rön i första hand från forskningsorganen till industrin men också i motsatt riktning. Verksamheten bör inledas som en försöksverksamhet med början fr. o. m. budgetåret 1972/73. Utredningen föreslår att en tjänsteman — ”en teknisk konsulent” — med administrativ anknytning till STU engageras. Utred-

ningen anser det troligt att verksamheten bör få en viss regional anknytning till Jönköpings län.

Remissyttrandena

Allmänna synpunkter

De remissinstanser som yttrat sig över de berörda industriernas allmänna läge och behovet av industripolitiska insatser har genomgående delat de i utredningsmaterialet framförda uppfattningarna. Från länsstyrelserna i Smålandslänen har ånyo understrukits den betydelse som träindustrin har för ett stort antal mindre tätorter inom resp. län. Kraftfulla statliga insatser bedöms därför som angelägna om inte betydande samhällsociala problem skall uppstå. *Länsstyrelsen i Kalmar län* framhåller bl. a. att möbelbranschen under senare år inte stått stilla ifråga om strukturell anpassning men att den omorientering mot bl. a. en ökad produktspecialisering och förbättrad marknadsföring som är nödvändig för branschens fortbestånd endast har omfattat de mest progressiva företagen. Den spontana strukturanpassningen inom branschen har om inte uteblivit så dock gått förhållandevis långsamt. Riskerna är att behovet av en naturlig branschomstrukturering har dämpats upp och utlöses samtidigt i form av nedläggningar och inskränkningar vid ett stort antal företag.

SAF och *Sveriges industriförbund* konstaterar i sitt gemensamma remissvar att det av möbelindustriutredningen sammanställda och bearbetade materialet ger en trovärdig beskrivning av möbelindustrins situation och de aktuella utvecklingstendenserna för branschen. Organisationerna understryker emellertid samtidigt att möbelindustrins svårigheter i väsentliga delar sammanhänger med de allmänna problemen för industriell företagsamhet i Sverige som samhällsutvecklingen under senare år medfört. Om inte den försämrade lönsamhetssituationen inom industrin förbättras torde de föreslagna selektiva åtgärderna enligt organisationernas mening inte kunna förhindra att takten i företagsnedläggelserna ytterligare ökas i de mest utsatta branscherna. Organisationerna pekar vidare på att företagsnedläggningar i möbelindustrin och andra familjeföretagsdominerade branscher i inte oväsentlig utsträckning sammanhänger med generationsskiftesproblem.

Även den allmänna inriktningen av de föreslagna statliga åtgärderna har tillstyrkts av det överväldigande antalet remissinstanser. Bl. a. *länsstyrelsen i Jönköpings län* samt *TIBO* och *SNIRI* har särskilt understrukit att så mycket som möjligt av det föreslagna åtgärdsprogrammet bör komma hela den träarbetande industrin till del. *SNIRI* har i sammanhanget erinrat om att snickeriindustrin under senare år genom statliga stödåtgärder av olika slag tillförts betydande

kapacitet. Mot bakgrunden av rådande överkapacitetsläge anser organisationen det angeläget att t. ex. AMS visar en mer restriktiv hållning till kapacitetsökande utbyggnadsplaner och eventuellt branschstöd istället inriktas på att finna avsättning för befintlig kapacitet, vilket bedöms ge flera arbetstillfällen.

LO anser principiellt att man bör vara restriktiv när det gäller statliga stödåtgärder till stagnerande branscher. Behovet av åtgärder måste bedömas med hänsyn till branschens förmåga att i framtiden konkurrera med andra näringsgrenar om arbetskraft och kapital. På grund av möbelindustrins starka koncentration till geografiskt begränsade områden med ett i övrigt svagt utvecklat näringsliv skulle emellertid en planlös sysselsättningsminskning hårt drabba dessa områden. Det är därför angeläget att man genom planmässiga åtgärder styr produktionen så att slagkraftiga enheter skapas inom de produktområden där vi även i framtiden kan väntas ha goda förutsättningar, inte minst på exportmarknaden. LO anser sig därför kunna acceptera de av möbelindustriutredningen framlagda förslagen.

Samverkande träfacken finner de av möbelindustriutredningen och SIFU angivna förslagen till statligt stöd otillräckliga med hänsyn till de omställningsproblem som är att vänta under 1970-talet. En förutsättning för att dessa problem skall kunna bemästras är enligt *Samverkande träfacken* att nya expansiva industrier förs in i de regioner som domineras av träindustrin. Det statliga stödet bör bl. a. inriktas på att göra det lättare för träindustriföretag både att själva tillverka plastmanufaktur och att använda sådan. Vidare bör med statliga medel en utveckling uppmuntras som innebär att träbearbetande företag i ökad utsträckning omvandlas till att framställa utrustning och teknik för träbearbetning. Sammanfattande anser *Samverkande träfacken* att ett nytt och effektivare stödprogram bör utarbetas, vilket bör avse hela träindustrin inklusive sågverken.

Sveriges allmänna exportförening pekar — utan att motsätta sig de framlagda förslagen — på den principiella frågan huruvida åtgärder på näringspolitikens område i fortsättningen bör inriktas mot hela branscher. Föreningen framhåller att som ett alternativ selektiva stödåtgärder oavsett bransch skulle kunna inriktas mot livskraftiga företag med goda framtidsutsikter men med akuta svårigheter.

Utbildningsstöd

Remissinstansernas allmänna inställning till förslagen om utbildningsprogram är genomgående positiv. Att ett starkt behov av utbildningsinsatser föreligger inom berörda branscher, framför allt inom möbelindustrin, vitsordas på många håll. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* påpekar dock att det kan bli svårt att till slut få grepp om

de statliga utbildningsinsatserna inriktade på industrin. Enligt länsstyrelsens mening kan det nu vara tid att se över hela utbildningsbehovet inom industrin där statlig medverkan kan bli aktuell och då utan hänsyn till bransch utan snarare företagsstorlek.

Från bl. a. industrins sida påtalas vissa brister i SIFU:s kartläggning av nuvarande utbildningsförhållanden. *SAF-Industriförbundet* framhåller att SIFU underlåtit att redovisa att åtskilliga utbildningsinsatser för mindre företag redan pågår resp. planeras inom Institutet för företagsledning och SAF. *Sågverksförbundet* påpekar att just det slag av utbildnings- och utvecklingsverksamhet som SIFU föreslår i sitt utvecklingsprogram bedrivs inom förbundet utan att detta nämnts annat än indirekt i SIFU:s undersökning. Såväl *SAF-Industriförbundet* som *Sågverksförbundet* hälsar dock förslaget om statligt utbildningsstöd med tillfredsställelse.

Länsarbetsnämnden i Kalmar län erinrar om de möjligheter som arbetsmarknadsutbildningen ger. För teknisk personal finns idag ca 50 olika kurser varav en del kan utnyttjas för möbelbranschens behov. På samma sätt bör utbildning av arbetare vara möjlig. Det synes länsarbetsnämnden som om det föreslagna utbildningsprogrammet utarbetats utan beaktande av dessa möjligheter som jämsides med de föreslagna åtgärderna kan ge utbildningen större bredd.

Den allmänna uppläggningsen av ett utbildningsprogram diskuteras av flera remissinstanser. *Gävleborgs läns företagareförening* känner erfarenhetsmässigt svårigheterna för de mindre företagen att sända personal till olika kurser. Föreningen ser det därför som angeläget med korta koncentrerade kurser. *Kalmar läns företagareförening* föreslår att utbildningen i stor utsträckning förläggs till icke-arbetstid, dvs. veckosluten. *Kommerskollegium* anser att en förutsättning för att företagen skall vara beredda att offra den tid som behövs är att utbildningen bedrivs i närheten av företagets hemort. Liknande tankegångar förs fram av *länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län* m. fl. och bl. a. föreslås att ett centrum för kurserna lokaliseras till Jönköping eller Nässjö. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att förutsättningar föreligger eller kan komma att föreligga för att i Skövde-Tibro-området skapa ett utbildnings-utvecklingscentrum för träteknik/formgivning. Härvid hänvisas till möbelindustrins koncentration till Tibro inom bekvämt pendlingsavstånd från Skövde samt att en yrkesteknisk högskola och ett industriellt utvecklingscentrum kan komma att lokaliseras till Skövde.

Beträffande m å l b r a n s c h e r för utbildningsinsatserna tillstyrker så gott som samtliga remissinstanser att möbelindustrin inkluderas i det föreslagna utbildningsstödet. Flera instanser har här tagit ställning enbart till möbelindustriutredningens förslag. *LO* finner det inte möjligt att ta ställning till SIFU:s förslag till utbildningsprogram för hela

träindustrin med motiveringen att SIFU-undersökningen endast allmänt diskuterat branschens problem och inte dokumenterat omfattningen av utbildningsbehovet. Andra remissinstanser som *SAF-Industriförbundet*, *Sveriges allmänna exportförening* samt *länsstyrelserna i Östergötlands och Jönköpings län* m. fl. anser att utbildningsprogrammet bör omfatta hela den träbearbetande industrin.

I fråga om utbildningens inriktning på personalkategorier framför flertalet remissinstanser ingen avvikande mening jämfört med förslagen. Enligt *LO:s* mening bör samtliga kurser vara öppna för fackliga funktionärer. *LO* anser att den utveckling mot fördjupad företagsdemokrati, som pågår inom näringslivet, gör det angeläget att fackliga funktionärer får möjlighet till utbildning och att detta kan åstadkommas genom att det sistnämnda blir ett villkor för att företagen skall komma i åtnjutande av utbildningen. *Svensk industriförening* framhåller att erfarenheterna från utbildningsprogrammet för *TEKO*-industrierna visar på ett stort behov av anpassning av utbildningen till den mindre industrin och föreslår att en särskild utbildningslinje för kategorin företagsledare vid mindre företag skall ingå.

Beträffande utbildningens innehåll är det framför allt tre ämnesområden — marknadsföring, formgivning/design och teknik — som framhävs i remissvaren. Olika remissinstanser trycker dock olika starkt på de olika ämnena. I fråga om andra ämnesområden kan nämnas att *LO* m. fl. med tillfredsställelse noterar att miljöfrågor, arbetskydd och ergonomi ingår i förslaget till utbildningsprogram. *Kommerskollegium* anser att utbildningen bör innefatta information om betydelsen av att designers och andra konsulter anlitas för funktioner inom vilka företagen har svag egen kompetens. Synpunkter av delvis samma slag redovisar *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, som anser att utbildning och information i frågor rörande samverkan och samarbete såväl med företag inom samma bransch som med konsulter och olika serviceföretag bör vara ett betydelsefullt inslag i utbildningsprogrammet. Med hänsyn till den omorientering av tillverkningen som förutsetts ske finner *länsstyrelsen i Kalmar län* det angeläget att frågan om arkitekt/designerutbildning med specifik inriktning på möbelbranschen ägnas ökad uppmärksamhet. *Bostadsstyrelsen* anser att i utbildningsprogrammet bör läggas stor vikt vid standardiseringsfrågorna.

Frågan om utbildningsprogrammets längd har lämnats utan kommentarer av flertalet remissinstanser. *TIBO* ifrågasätter det lämpliga i att överhuvud taget begränsa utbildningsåtgärderna i tiden och anser att möjligheter bör hållas öppna för fortsatt utbildning.

Beträffande administrationen av utbildningsprogrammet tillstyrker flertalet remissinstanser att denna förläggs till SIFU. *Skolöverstyrelsen* vill dock ifrågasätta om inte korta, ofta speciella kurser

av det slag som här föreslagits regelmässigt bör ankomma på näringslivet även om staten bestrider kostnaderna. Skolöverstyrelsen vill också framhålla att vissa av de föreslagna kurserna är av så allmän natur att de ryms inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen. I sammanhanget vill skolöverstyrelsen också peka på den försöksverksamhet med "yrkesteknisk högskola" som för närvarande planeras. Träteknisk utbildning torde vara en av de studievägar som övervägs. Skolöverstyrelsen menar att ett inordnande i det reguljära skolsystemet synes öka möjligheterna till samordning med pågående och eventuellt nyttkommande utbildningsinsatser från samhällets sida.

SAF-Industriförbundet avstyrker förslaget att administrationen förläggas till SIFU. Onödigt dubbelarbete bör undvikas, framhålls det, och de erfarenheter som redan finns inom företagens organisationer beträffande utbildning för mindre företag bör tillvaratas. Kurser bör liksom hittills arrangeras av redan existerande utbildningsorgan med nära anknytning till företagens organisationer. *SAF-Industriförbundet* menar att erfarenheterna av SIFU:s roll inom TEKO- och glasbranscherna knappast tyder på att institutet har sådan kompetens inom de aktuella branschområdena att institutet kan göra någon väsentlig insats, utöver administrativa och sammanhållande uppgifter. SIFU:s huvudsakliga uppgift bör därför enligt *SAF-Industriförbundet* inskränkas till att omfatta administration och distribution av det statliga utvecklingsstödet.

Bland övriga synpunkter kan nämnas att i några yttranden erinras om förslaget i 1972 års statsverksproposition om inrättande av fem tjänster som utbildningskonsulenter vid SIFU, vilka i samarbete med företagareföreningarna skall informera företagen i utbildningsfrågor. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* finner det naturligt att denna konsulentverksamhet sammankopplas med SIFU:s utbildningsprogram för träindustrin och att en konsulent därför placeras vid länets företagareförening.

Exportfrämjande åtgärder

Flertalet remissinstanser finner det allmänt sett väl motiverat att exportfrämjande åtgärder vidtas mot bakgrund av föreliggande bedömningar av möbelindustrins situation nu och i framtiden. Liksom i fråga om utbildningsprogrammet anför *länsstyrelsen i Östergötlands län* att ett branschriktat exportstöd kan vara mindre effektivt än en samlad statlig exportstimulerande insats förlagd till ett på näringslivet inriktat centralt statligt organ. *Länsstyrelsen* menar att ett omorganiserat kommerskollegium skulle kunna vara ett lämpligt sådant organ. *Länsstyrelsen* tillstyrker dock förslaget om exportfrämjande insatser. Under hänvisning till erfarenheterna från TEKO-programmet anför

Svensk industriförening att det är tämligen utsiktslöst att med nuvarande branschstruktur försöka kompensera importökningen med motsvarande exportökning. Exportsatsningar är alltför kostnadskrävande och föreningen föreslår istället att möjligheterna att satsa på den importkonkurrerande möbelindustrin undersöks. Föreningen baserar sig därvid på de positiva utvecklingsmöjligheter som utnyttjande av plastmaterial kan innebära och anför att expansionsmöjligheterna för plastmöbler är störst inom planmöbelsektorn — skåp, bord etc. — dvs. det möbelsortiment för vilket importkonkurrensen är mest markant. Föreningen menar att eftersom importerade möbler har haft priset som konkurrensmedel borde plastmöbler kunna vara konkurrenskraftiga. *Svensk industriförening* tillstyrker dock möbelindustriutredningens förslag till exportstimulerande åtgärder.

Beträffande det underlag som tagits fram för att bedöma de potentiella exportmöjligheterna för möbler anför *Sveriges allmänna exportförening* och *Exportrådet för den mindre industrin* att de nordiska marknaderna, som inte tagits med i utredningsmaterialet, är i hög grad intressanta för möbelindustrin och i fortsättningen måste ägnas den uppmärksamhet de förtjänar. Vidare understrykes vikten av att bedömningarna av de utomnordiska marknaderna görs med vederbörlig hänsyn tagen till det geografiska och kulturella avståndet samt i övrigt företagens reella möjligheter att exploatera en till synes stor och attraktiv marknad.

Förslaget om ett exportbolag för möbler har mötts av en splittrad reaktion. Möbelindustriutredningens förslag att fortsatt utredning från branschens sida eller på annat sätt bör avvaktas tillstyrks av många remissinstanser. *LO* och *Sveriges allmänna exportförening* anser emellertid att statliga initiativ bör tas. *LO* menar att de statliga exportstimulerande åtgärder som föreslås är otillräckliga och föreslår därför att förutsättningarna för bildandet av ett exportbolag med starkt statligt inflytande utreds. Bolagets verksamhet bör inte begränsas till möbler utan omfatta andra exklusiva kvalitetsprodukter såsom t. ex. glasprodukter. Exportföreningen föreslår att, om statsmakterna beslutar om tillsättande av exportkonsulenter, dessa ges i uppdrag att aktivt undersöka förutsättningarna för ett exportbolag samt eventuellt statligt stöd till detsamma.

Möbelindustriutredningens förslag rörande ett exportbolag innebär vidare att statsmakterna redan nu ställer i utsikt en prövning i positiv anda av en eventuell framställning om statlig finansiell medverkan. Flertalet remissinstanser har inte kommenterat frågan. *Länsstyrelsen i Kalmar län* anser att möbelindustrins exportfråga är av utomordentligt stor betydelse och att en statlig finansiell medverkan vid bildandet av ett exportbolag bör ställas i utsikt för att undvika onödigt dröjsmål. Andra remissinstanser, som *kommerskollegium* och *NO* anser att inga

utfästelser om statligt stöd bör göras innan utredningsresultatet föreligger.

Exportrådet för den mindre industrin bedömer förslaget om ett exportbolag som föga realistiskt. Ytterligare några remissinstanser intar en negativ hållning, däribland *Svenska inredningsarkitekters riksförbund*. Bl. a. framförs att det är tveksamt om ett exportbolag med självständig ställning gentemot de svenska leverantörerna skulle kunna få en betydelse för de många små företagen. Dessutom anförs att de större företagen med utbyggda exportorganisationer torde vara mindre intresserade att ingå i verksamheten. *LO* och *Sveriges allmänna exportförening* är som redan nämnts positiva till exportbolaget som idé liksom också *länsstyrelsen i Kalmar län*, som kraftigt understryker angelägenheten av att ett seriöst och handlingskraftigt exportbolag tillskapas.

Förslaget att ett statligt exportstimuleringsprogram bör sättas in tillstyrks av det stora flertalet remissinstanser. *Kalmar läns företagareförening* hävdar dock att förslagen i första hand gynnar de väl utvecklade företagen. Små möbelföretag kan eller är inte beredda att ta på sig kostnader för marknadspersonal för exportförsäljning. Även vid ett samarbete mellan flera företag skulle kostnaderna utgöra ett hinder. Företagareföreningen anser att för att exportstimulerande åtgärder skall få betydande effekt för de mindre företagen krävs insatser av större omfattning än enligt utredningens förslag. Ett antal exportkonsulenter regionalt utplacerade skulle behövas för att kontinuerligt arbeta för möbelindustrin inom ett avgränsat område. Konsulenternas uppgifter skulle vara att söka lämpliga agenter, arrangera deltagande i utställningar, utföra översättningar och i övrigt fungera som kontaktlänk mellan tillverkare och exportmarknad. Exportkonsulenten skulle således vara företagets exportadministratör och säljare under en uppbyggnadsperiod, som företagareföreningen bedömer skulle behöva uppgå till 3 à 4 år. Ett sådant system borde enligt företagareföreningens uppfattning prövas i begränsad omfattning parallellt med övriga förslag.

Förslaget att två *exportkonsulenttjänster* inrättas tillstyrks av många remissinstanser. *Sveriges allmänna exportförening* bedömer exportkonsulenternas verksamhet som särskilt värdefull inte minst såsom utbildningsfunktion och vill gärna förorda att ytterligare resurser ställs till denna verksamhets förfogande. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* framhåller att det knappast torde vara möjligt för endast två konsulenter att under den relativt korta tid som avses kunna uppnå väsentliga framsteg. *Kommerskollegium* föreslår å andra sidan att endast en exportkonsulent tillsätts omedelbart och att medel reserveras för ytterligare en tjänst. *TIBO* föreslår att en exportkonsulenttjänst inrättas även för snickeriindustrin.

Flera remissinstanser tillstyrker den föreslagna placeringen av exportkonsulenter vid kommerskollegium. *Länsstyrelsen i Gävleborgs*

län, Svenska möbelindustriförbundet och SAF-Industriförbundet m. fl. föreslår att konsulenterna placeras i kanslimässig anslutning till branschorganisationen för att lättare kunna hålla kontinuerlig kontakt med sakkunskapen inom branschen. Möbelindustriförbundet har också sedan länge exportinriktade aktiviteter. *Kommerskollegium* framhåller att exportkonsulenterna enligt kollegiets erfarenhet bör vara placerade inom kollegiet.

Den del av det föreslagna exportstimulansprogrammet som utgörs av *exportbidrag* för tröskelkostnader enligt TEKO-modell tillstyrks av flertalet remissinstanser. *Kommerskollegium* m. fl. anser dock att den föreslagna bidragsramen på 500 000 kr. är för liten. Enligt kommerskollegium torde en stor del av ramen komma att tas i anspråk för ett breddat mässdeltagande. Det är emellertid av vikt att företagen tar fram särskilda exportkollektioner. *Kommerskollegium* pekar här på möbelindustriutredningens konstaterande att möbelföretagen inskränker sig till att erbjuda sina exportkunder samma kollektion som erbjuds de svenska kunderna, ett tillvägagångssätt som enligt kollegiets mening kanske förklarar förlusten i marknadsandel utanför Norden. Kollegiet finner mot denna bakgrund att den årliga bidragsramen bör vara lägst 1 milj. kr. I likhet med möbelindustriutredningen anser kommerskollegium att kollektiva satsningar bör uppmuntras. Kollegiet anser det dock väsentligt att även individuella projekt som är väl genomtänkta får stöd. *TIBO* föreslår att en bidragsram av ungefärligen samma storlek som den som föreslagits för möbelindustrin även inrättas för snickeriindustrin.

Kommerskollegium anför att kollegiet förutom anslaget till exportkonsulenterna på 300 000 kr. behöver ökade administrativa resurser. Det årliga löne- och omkostnadsanslaget bör därför enligt kollegiet räknas upp med uppskattningsvis 150 000 kr.

Forskning och utveckling (FoU)

Vad möbelindustriutredningen anført beträffande behoven av en utökad FoU-insats och inriktningen av denna har inte mött någon gensaga vid remissbehandlingen. Sålunda understryks allmänt angelägenheten av en förstärkt kollektiv forskning och en ökad informationsverksamhet kring denna. *TIBO* och *SNIRI* framhåller att möbelindustriutredningens förslag i stor utsträckning är tillämpliga även för snickeriindustrin och övriga delar av den träbearbetande industrin.

STU bekräftar att styrelsen vid slutbearbetningen av sin utredning Träteknisk Utveckling avser att beakta de synpunkter på FOU-arbetets inriktning som framförts av möbelindustriutredningen. *STU* delar bl. a. den i betänkandet uttryckta uppfattningen att sådana utvecklingsinsatser som däri angivits som icke traditionella — dvs. insatser som

direkt och konkret kan medföra förbättrad teknisk standard, rationellare produktionsflöden, bättre utnyttjande av skalfördelar etc. — bör ingå i modernt FoU-arbete.

Möbelinstitutet anser att möbelindustriutredningen i sina förslag inte tillräckligt beaktat frågan om produktforskningen inom möbelområdet. Institutet framhåller att en ökad satsning på träteknisk forskning inte kan lösa möbelindustrins forskningsbehov. Det är nödvändigt att beakta även forskningsbehovet inom andra materialområden än trä samt den forskning som är inriktad på färdigprodukten. Institutet pekar i sammanhanget på att metall funnit en omfattande användning som möbelmaterial. En annan materialgrupp av särskild betydelse framhålls vara plasterna. Institutet crinrar om att inom stoppmöbelfabrikationen huvudsakligen andra material än trä ingår som råvaror. Synpunkter rörande behovet av ökade FoU-insatser inom områdena produktforskning och formgivning har även framförts av *SAF-Industriförbundet* och *Svenska möbelindustriförbundet*.

Svensk industriförening framhåller särskilt önskvärdheten av FoU-satsningar inom plastområdet. Det är enligt föreningens uppfattning viktigt att ett sådant utvecklingsarbete inte sker utan medverkan från plastindustrins sida. Föreningen bedömer förekomsten av fristående leverantörer av prefabricerade element till den traditionella möbelindustrin såsom angelägen.

Ett flertal remissinstanser, bl. a. *kommerskollegium*, *länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *LO*, tillstyrker utredningens förslag om en utredning av finansieringsförhållandena för FoU-verksamheten. *TIBO* framhåller i sammanhanget nödvändigheten av att den kollektiva trätekniska forskningen vid Svenska träforskningsinstitutet inte endast intensifieras utan dessutom ges en organisatorisk översyn. Den träbearbetningstekniska verksamheten vid Svenska träforskningsinstitutet anges behöva kompletteras med forskning även för avancerad produktionsutveckling och metodutformning, varför den bör personellt skiljas från den forskning vid institutet som berör sågverksindustrin. *Svenska träforskningsinstitutet* som understryker vikten av att finansieringsfrågan löses på ett tillfredsställande sätt framhåller att den med hänsyn till forskningsbehovet allvarliga begränsningen av forskningsverksamheten inom möbelområdet endast kan förklaras av att de ekonomiska FoU-ramarna varit mycket för snäva. Någon brist på kvalificerade forskningsresurser torde enligt institutets mening inte föreligga.

Samverkande träfacken crinrar om att den statliga forskning som nu bedrivs på områden av intresse för den traditionella träbearbetande industrin har organiserats efter materialslag i ett Träforskningscentrum, en polymerteknisk institution etc., vilket förefaller förbunden vara en föråldrad organisation. Det bör enligt förbundens uppfattning utredas huruvida inte delar av forskningen istället bör bedrivas efter olika

funktioner eller branscher med t. ex. en institution för snickerier och möbler eller huruvida samma fördelar kan nås genom att ett samordnande organ tillsätts. Det mest väsentliga i detta sammanhang finner förbunden vara att vissa material inte på ett orättmätigt sätt prefereras inom den vetenskapliga forskningen.

Idén om en teknisk konsulentverksamhet mottas positivt av remissinstanserna. Lämpligheten av att ge denna en organisatorisk anknytning till STU såsom föreslagits av möbelindustriutredningen ifrågasätts dock av några remissinstanser. *Delegationen för de mindre och medelstora företagen* finner en placering vid SIFU mera ändamålsenlig. Delegationen framhåller att SIFU redan idag enligt sin instruktion skall förmedla kunskaper och information till näringslivet i bl. a. tekniska frågor. Härtill kommer det förhållandet att SIFU enligt utredningens förslag skall administrera ett särskilt utbildningsprogram för den träbearbetande industrin. Beröringspunkterna mellan utbildning och teknisk information finner delegationen vara uppenbara. Delegationen anser det under alla omständigheter viktigt att den tekniske konsulenten placeras i nära anknytning till företagen, eftersom behovet av uppsökande verksamhet måste bedömas som stort. *SIFU* har för egen del framfört motsvarande synpunkter. *STU* anför att i styrelsens pågående utredning om en femårsplan för träteknisk FoU innefattas förslag till trätekniska konsulenter. Styrelsen har dock ännu inte kunnat ta ställning till konsulenternas administrativa placering. *STU* finner det lämpligt att den nu föreslagna försöksvisa konsulentverksamheten förläggs till SIFU i samverkan med *STU*.

Från *länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län* förordas att den tekniska konsulenten placeras i resp. län i anslutning till länets företagareförening.

Synpunkten på den tekniske konsulentens administrativa anknytning framförs slutligen även av *TIBO*. Organisationen tillstyrker att en teknisk konsult tillsätts men vill av effektivitetsskäl förorda att denne stationeras hos *TIBO*, vilket anses komma att underlätta kontakten med såväl forskning som industri.

Åtgärder för att påverka strukturomvandlingen

Så gott som samtliga remissinstanser har — med hänvisning till tidigare avlämnade remissvar — förordat att möbelindustrin fogas till målbranscherna för de föreslagna statliga strukturgarantierna. Härvid har bl. a. *TIBO* ansett att även andra delar av den träbearbetande industrin bör komma ifråga.

LO påpekar att de övriga föreslagna åtgärderna kan väntas få en begränsad effekt om de inte samtidigt åtföljts av en anpassning av branschens struktur ifråga om enheternas antal, storlek och produktionsinriktning. *LO* anser det därför motiverat att möbelindustrin kommer

att inbegripas i det nya strukturgarantibolagets arbetsområde efter de principer som LO framfört i sitt tidigare remissvar.

Flera remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Kalmar län*, konstaterar att den av ekonomiska skäl oundgängliga strukturomvandlingen i möbelindustrin befinner sig i ett inledningsskede, varför det ännu finns rådrum för att åstadkomma en från samhällseliga synpunkter önskvärd strukturomvandling. Länsstyrelsen framhåller samtidigt att strukturomvandlingen inte bara är en strukturpolitisk fråga utan i hög grad också en regionalpolitisk och sysselsättningspolitisk fråga av stor betydelse. Statsmakterna bör därför enligt länsstyrelsens uppfattning ta initiativ till att i samverkan med branschens företrädare frambringa en översiktlig plan för branschens framtida lokalisering och dimensionering. Genomförandet av de föreslagna åtgärderna avseende strukturgarantierna anser länsstyrelsen väsentligt underlätta upprättandet av ett sådant handlingsprogram.

Kommerskollegium framhåller att exporten på främst de utomnordiska marknaderna kräver större företagsenheter, detta oberoende av om det föreslagna exportbolaget kommer till stånd eller ej. Beträffande möbelindustrins internationella konkurrenssituation pekar kollegiet på att tullpreferenssystem till u-ländernas förmån nu satts i kraft i flertalet i-länder, däribland Sverige, samt att u-länderna i UNCTAD rest krav på preferensbehandling i olika hänseenden. Eftersom flera u-länder avser att bygga upp möbelindustrier kan detta innebära att konkurrenssituationen för den svenska möbelindustrin mot slutet av 1970-talet kan ha blivit betydligt besvärligare än f. n. Kollegiet finner således flera skäl tala för att staten bör underlätta en strukturanpassning bl. a. genom att bevilja strukturgarantier. Kollegiet finner det dock lämpligt att under åtminstone ett år avvakta utvecklingen inom de branscher som ursprungligen föreslagits få del av strukturstödet innan beslut fattas om utvidgning av försöksverksamheten med ytterligare en bransch.

Marknadsrådet och *NO* finner det uppenbart att den för de mer krävande exportmarknaderna nödvändiga kapaciteten i realiteten endast kan åstadkommas i de större företagen eller i de mindre företag, som genom utvecklade former av samverkan eller fullständigt samgående kan uppnå motsvarande potential för export. De konkurrensvårdande myndigheterna har därför inget att erinra mot att en rationell strukturanpassning inom möbelindustrin underlättas genom de föreslagna åtgärderna.

En negativ ställning till tanken att inkludera möbelindustrin bland målbranscherna för strukturgarantierna intas endast av *Svensk industriförening*, som avstyrker utredningens förslag på denna punkt. Föreningen anför bl. a. att vissa faktorer i utvecklingen, i första hand sådana som sammanhänger med den nya plasttekniken, talar för att stordriftsfördelarna och därmed behoven av strukturrationaliserande åtgärder blir

mindre än möbelindustriutredningen antagit. Föreningen anser t. o. m. att stordriftsfördelarna i vissa fall kan antas förbytas i sin motsats, så att man kan tala om smådriftsfördelar. Föreningen invänder vidare starkt mot att fusioner ensidigt prioriteras. Det vore enligt föreningens mening angelägnare att med en strukturgarantifond skapa möjlighet till att dels underlätta för yngre krafter att överta företag med gamla företagsledare, dels ge de små företagen chans att investera i rationella byggnader och maskiner.

Även SIFU och länsstyrelsen i Gävleborgs län, som tillstyrkt möbelindustriutredningens förslag på den aktuella punkten, förordar att även andra former av samgående än direkta fusioner skall erhålla finansieringsstöd. SIFU finner det sannolikt att samarbetsavtal rörande marknadsföring m. m. dels blir lättare att genomföra, dels kommer att omfatta ett större antal företag och vara ett alternativ till fusioner där så är lämpligt.

Vid remissbehandlingen framkomna synpunkter på administrationen m. m. av strukturgarantierna stämmer överens med dem som tidigare denna dag redovisats i förslaget angående åtgärder för att påverka strukturuomvandlingen (prop. 1972: 46).

Departementschefen

Inledning

Den träbearbetande industrin, till vilken jag som tidigare nämnts räknar företag med tillverkning av möbler, snickerier, trähus eller vissa andra trämanufakturprodukter men däremot inte sågverk eller fiberplatttillverkare, är en av de viktiga branscherna inom svensk industri. Den är ifråga om antalet anställda jämförbar med den samlade järn- och stålindustrin eller livsmedelsindustrin. Mer än 10 % av samtliga industriföretag i landet tillhör den träbearbetande industrin. Vid användningen av begreppet "träbearbetande industri" bör observeras att trä inom vissa delar av möbelindustrin, t. ex. stålmöbelindustrin och stoppmöbelindustrin, spelar en obetydlig eller underordnad roll som råmaterial.

Träföretagen utgör på många orter den enda industriella sysselsättningen. Även i flera större regioner, bl. a. i Smålandslänen, i Skaraborgs län och i de inre delarna av stödområdet, har träföretagen stor betydelse för industrisysselsättningen.

Produktions- och försäljningsutvecklingen inom den träbearbetande industrin har under större delen av efterkrigstiden varit positiv. Detta har återspeglats i bl. a. en livlig nyetablering av företag. För trähus- och snickeriindustrin har den gynnsamma utvecklingen stått i direkt samband med den samtidiga expansionen inom bostads- och övrigt

byggande. Det höga bostadsbyggandet har givit upphov till även en betydande del av uppgången i möbelefterfrågan.

Den träbearbetande industrin har i relativt liten utsträckning varit utsatt för internationell konkurrens. Den andel av den inhemska efterfrågan på snickerier och trähus som täcks med import ligger sålunda under 5 %. Även möbelindustrin har traditionellt varit en typisk hemmamarknadsindustri.

Farhågor har under senare år uttalats för att den i stort sett gynnsamma utvecklingen skulle komma att brytas, vilket med hänsyn till den nyss berörda lokaliseringsbilden bedömts få allvarliga sysselsättningskonsekvenser. Avgörande för dessa farhågor synes vad gäller snickeri- och trähusindustrin främst ha varit de prognoser om ett stagnerande eller t. o. m. minskande bostadsbyggande som i olika sammanhang presenterats. På möbelområdet har farhågorna knutits till iakttagelsen att den tidigare obetydliga importen på relativt kort tid vuxit till en marknadsfaktor av väsentlig betydelse, särskilt när det gäller vissa avgränsade delar av möbelsortimentet.

Synpunkter i den angivna riktningen framfördes bl. a. i den skrivelse i vilken länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län i november 1969 hemställde att Kungl. Maj:t måtte överväga att låta utreda möbel- och snickeriindustriernas framtida utvecklingsmöjligheter.

I syfte att få till stånd en sådan belysning av förhållandena inom möbelindustrin tillkallade chefen för industridepartementet vid årsskiftet 1970/71 möbelindustriutredningen. Samtidigt togs initiativ till vissa undersökningar på snickeriområdet. Möbelindustriutredningens betänkande har nu remissbehandlats tillsammans med två nyligen presenterade rapporter rörande förhållandena inom snickeriindustrin. Härjämte har genom remiss yttranden inhämtats över ett av statens institut för företagsutveckling (SIFU) framfört förslag om ett utbildningsprogram för träindustrin.

Det nu föreliggande utredningsmaterialet och yttrandena över detta utgör enligt min mening ett tillräckligt underlag för att pröva behovet av särskilda industripolitiska åtgärder för den träbearbetande industrin. Självfallet måste, såsom framhållits av några remissinstanser, en sådan prövning ske inom ramen för en samlad näringspolitisk bedömning, varvid en central punkt utgör avvägningen mellan generellt verkande insatser och selektiva åtgärder i näringspolitiken. Den grundläggande uppfattningen i dessa frågor har under de senaste åren redovisats vid upprepade tillfällen, bl. a. i samband med förslag om industripolitiska åtgärder inom varvs- och TEKO-områdena (prop. 1970: 41 och 1970: 82). Jag vill särskilt hänvisa till vad jag tidigare denna dag anfört i samband med anmälan av förslag angående åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom bl. a. möbelindustrin (prop. 1972: 46).

I likhet med flertalet remissinstanser anser jag att industripolitiska insatser av den typ som möbelindustriutredningen och SIFU föreslagit väl kan motiveras utifrån en allmän näringspolitisk bedömning. Jag anser vidare att insatserna inte bör ges en exklusiv inriktning mot möbelindustrin utan bör riktas även mot snickeriindustrin, trähusindustrin och vissa andra trämanufakturföretag.

I min bedömning har jag inte huvudsakligen utgått från de berörda branschernas situation i dagsläget beträffande t. ex. sysselsättning eller frekvens av företagsnedläggelser. Läget inom den träbearbetande industrin har visserligen liksom i flertalet andra branscher i vårt land präglats av den allmänna konjunkturedgången under år 1971 men skiljer sig likväl i positiv riktning från situationen inom t. ex. TEKO-industrierna, för vilka statliga åtgärder av det nu aktuella slaget tidigare beslutats. Som t. ex. påpekats vid remissbehandlingen har möbel- och snickeriindustrierna inte varit utsatta för någon långvarig sysselsättningsminskning.

Bestämmande för ett positivt ställningstagande till statliga åtgärder i det aktuella fallet anser jag i stället bör vara den *prognos* för utvecklingen av de berörda delbranschernas struktur under 1970-talet som kan ställas om inte åtgärder vidtas från statsmakternas sida. Denna är såsom framgår av utredningsmaterialet i vissa avseenden relativt ogynnsam. Sålunda innebär redan den *tekniska utvecklingen* som f. n. går snabbt i riktning mot stordrifts- och specialiseringsfördelar att strukturella påfrestningar kommer att uppstå inom samtliga berörda delbranscher. En för sysselsättningen inom den traditionella träbearbetande industrin särskilt viktig faktor är härvid konkurrensen från andra materialtyper, främst olika plastmaterial. Strukturen i industriledet kommer även att påverkas av de snabbt fortgående *förändringarna på köparsidan* — för snickeri- och trähusindustrin främst koncentrationsprocessen inom byggandet och byggmaterialdistributionen och för möbelindustrin de snabba förändringarna inom detaljhandelsdistributionen. Utredningsmaterialet visar slutligen att den *inhemska försäljningen* kan komma att utveckla sig mindre gynnsamt än hittills som följd av en mindre expansiv utveckling inom byggandet (snickeri- och trähusindustrierna) och ökad importkonkurrens (möbelindustrin).

Med tanke på bl. a. den regionala struktur som kännetecknar den träbearbetande industrin är det angeläget, att samhället förfogar över resurser som gör det möjligt att, inom ramen för de allmänna närings- och regionalpolitiska strävandena, påverka den förestående strukturomvandlingen i positiv riktning. Det gäller härvid att bl. a. befrämja en utveckling i företagen mot höjd teknisk och administrativ effektivitet och ökad internationell konkurrenskraft. De nu föreslagna åtgärderna bör vid ett effektivt genomförande få positiva följder i detta avseende.

Vid remissbehandlingen har Samverkande träfacken uttryckt uppfatt-

ningen att de av möbelindustriutredningen och SIFU föreslagna åtgärderna är otillräckliga för att motverka de svårigheter som kan uppstå inom de berörda branscherna. Man föreslår därför kompletterande åtgärder i syfte att dels stimulera träföretag att gå in på plastmanufaktur, dels leda träföretag in på framställning av utrustning och teknik för den träbearbetande industrin. De åtgärder som jag i det följande kommer att föreslå torde dock kunna anses som tillräckliga i nuvarande läge. Det bör observeras att sektorpolitiska insatser av det slag som här är aktuellt aldrig ensamma kan lösa de djupgående problem för individer och samhällen som den fortgående strukturella utvecklingen inom näringslivet ger upphov till. Insatserna måste ses såsom ingående i ett samspel av olika näringspolitiska medel, där andra viktiga komponenter utgörs av den under senare år kraftigt förstärkta arbetsmarknadspolitiken, en aktiv lokaliseringpolitik och ett successivt ökat stöd till forskning och teknisk utveckling inom nya industriella tillämpningsområden.

Jag övergår nu till att behandla de konkreta förslag som föreligger om statliga åtgärder.

Ett utbildningsprogram

Baserat på en analys av träindustrins situation i olika avseenden och med utgångspunkt från de positiva erfarenheter som vunnits av utbildningsprogrammet för TEKO-industrierna och den manuella glasindustrin har SIFU föreslagit att ett brett upplagt, tidsbegränsat utbildningsprogram för träindustrin inleds den 1 juli 1972. Möbelindustriutredningen har i huvudsak instämt i SIFU:s bedömningar, men begränsat sitt ställningstagande till att omfatta behovet av utbildningsåtgärder inom möbelindustrin.

Jag ansluter mig till uppfattningen att insatser inom utbildningsområdet bör inta en framträdande plats när det gäller att underlätta de berörda branschernas anpassning till nya konkurrensbetingelser. Alla remissinstanser som yttrat sig i frågan har delat denna uppfattning. Ett ökat kunskapstillflöde till företagen måste ses som en oundgänglig förutsättning för den önskvärda omorienteringen mot förhöjd effektivitet och konkurrenskraft. Personalstrukturen och utbildningsförhållandena är, såsom utredningsmaterialet visar, i många företag sådana, att utrymmet för framgångsrika utbildningsinsatser bör vara omfattande. Till de effektivitetsvinster som kan nås genom utbildningen bör läggas de positiva effekter som denna kan beräknas medföra för de berörda individerna. Jag förordar därför att ett utbildningsprogram med i huvudsak den av SIFU föreslagna utformningen inleds budgetåret 1972/73. Det är härvid viktigt att en samordning sker med redan befintlig utbildningsverksamhet på skilda håll t. ex. inom arbetsmarknadsutbild-

ningen. Beträffande programmets inriktning i olika avseenden bör följande gälla.

M å l b r a n s c h e r. SIFU har föreslagit att utbildningsprogrammet förutom den egentliga träbearbetande industrin, såsom denna definierats i det föregående, även skall omfatta sågverk och hyvlerier. Jag är inte beredd att ansluta mig härtill. Sågverksindustrin uppvisar varken ifråga om tillverkningsteknik eller beträffande marknadsförhållanden sådana beröringspunkter med övriga här berörda delbranscher som kan motivera att den inkluderas i utbildningsprogrammet. Frågan om särskilda industripolitiska åtgärder för sågverksindustrin får prövas i samband med en bedömning av behovet av insatser inom skogsindustrin i dess helhet. Underlag härför framkommer successivt som resultat av pågående utredningar på området.

Utbildningsprogrammet bör således begränsas till företag inom möbel-, snickeri- och trähusindustrierna samt vissa tidigare berörda företag med tillverkning av trämanufakturprodukter.

Jag förutsätter att bland de nämnda delbranscherna en viss prioritering sker av utbildningsbehoven inom möbelindustrin, särskilt ifråga om insatser för att möjliggöra en ökad export.

P e r s o n a l k a t e g o r i e r. Effekterna av ett branschanpassat utbildningsprogram kan förväntas bli störst om programmet inriktas på en bred krets av befattningshavare inom företagen. Utbildningsbehov kan i många små och medelstora företag urskiljas från företagsledarnivån och nedåt. Jag bedömer det som positivt att behovet av en allsidig rekrytering till utbildningsaktiviteterna uppmärksammas i föreliggande förslag och har inget att erinra mot att programmet i princip görs tillgängligt för samtliga personalkategorier inom företagen. Såsom SIFU framhållit, kan det dock i ett program av den omfattning det här är fråga om inte förutsättas att den totala personalen skall bli föremål för utbildningsåtgärder i kurser utanför företagen. Programmet bör därför syfta till att bland de anställda i första hand nå personer i nyckelfunktioner inom företagen, till vilka jag räknar bl. a. den fackliga förtröendepersonalen. LO har föreslagit att deltagande från de fackliga funktionärernas sida i utbildningen skall ställas upp som ett villkor för att företagen skall få del av utbildningsprogrammet. Jag anser det inte nödvändigt att göra detta till ett formellt villkor men vill starkt understryka önskvärdheten av balans i deltagandet mellan olika personalkategorier.

U t b i l d n i n g s i n n e h å l l. Jag delar SIFU:s uppfattning att det exakta ämnesinnehållet i utbildningsprogrammet icke bör fixeras på förhand utan bör arbetas fram successivt i nära kontakt mellan SIFU och representanter för företagen och de anställda. Den preliminära ämnesplan som upptagits i SIFU:s förslag finner jag i huvudsak motsvara de krav som kan ställas upp i sammanhanget. I likhet med möbel-

industriutredningen anser jag att det inom den givna resursramen finns anledning att lägga vikt vid behovet av utbildningsaktivitet på marknadsföringsområdet, särskilt när det gäller exportförsäljning.

Som jag tidigare berört har Samverkande träfacken i sitt remissvar särskilt uppehållit sig vid angelägenheten av att den träbearbetande industrin förmår att offensivt anpassa sig till de nya material, i första hand olika typer av plastmaterial, som successivt tränger in på bekostnad av den traditionella träråvaran. Jag vill understryka denna synpunkt. Målet för utvecklingen måste vara att effektivast möjliga produkter av möbler, snickerier, småhus etc. kommer fram, oavsett material. Det är inte minst från sysselsättningssynpunkt önskvärt att de träbearbetande företagen själva förmår tillägna sig den nya plasttekniken. Jag bedömer det som angeläget att SIFU i sitt utbildningsprogram ägnar denna problematik ett särskilt intresse. Kursarrangemang etc. kring plast och andra nya material, där dessa sätts in i såväl sitt ekonomiska och marknadsmässiga som sitt tekniska sammanhang, bör för branschernas framtida utveckling bedömas som minst lika angelägna som exempelvis kurser kring utnyttjandet av vissa träbearbetande maskintyper.

Som en särskild punkt i programmet har SIFU föreslagit att SIFU får resurser att bygga upp en verksamhet bestående av funktionsprovning av träbearbetande maskiner. Med hänsyn till utbildningsprogrammets begränsning i tiden är jag inte beredd att förorda en sådan utvidgning. Funktionsbedömning av olika maskiner bör endast ske som en integrerad del av utbildningsprogrammet utan att några fasta resurser för ändamålet byggs upp vid SIFU.

SIFU har i sitt förslag understrukit det angelägna i att en omsorgsfull uppföljning av kursarrangemang etc. kan ske i företagen. Jag har ingen invändning mot förslaget på denna punkt och vill erinra om att medel för motsvarande insatser i TEKNO-industrierna ställts till förfogande inom ramen för där löpande utbildningsprogram.

Utbildningsprogrammets längd. SIFU har föreslagit att utbildningsprogrammet görs femårigt med en viss programavslutande insats under ett sjätte år. Jag anser att programmet i likhet med nu löpande TEKNO/glas-program bör göras fyraårigt. Med hänsyn till möjligheterna att utnyttja visst kursmaterial från TEKNO/glas-programmet bedömer jag SIFU:s möjligheter som goda att nå volym på verksamheten redan under det första programåret.

Administration. Uppbyggnaden och genomförandet av utbildningsprogrammet bör, som föreslagits, ske genom SIFU:s försorg i nära samverkan med bransch- och personalorganisationerna på området. Ett särskilt sekretariat för programmet av begränsad omfattning bör byggas upp i nära anknytning till det särskilda TEKNO/glas-sekretariatet vid SIFU, varvid viss gemensam personal får förutsättas kunna utnyttjas. Den för TEKNO/glas-programmet till SIFU knutna rådgivande gruppen

bör av Kungl. Maj:t kompletteras med representanter för de träbearbetande industrierna.

Liksom beträffande TEKO/glas-programmet bör givetvis gälla att utbildningsarrangemang bör vara öppna för branschföretagen oberoende av deras organisationstillhörighet.

Finansieringsprinciper. Samma finansieringsprinciper bör gälla som för TEKO/glas-programmet. Med statliga medel bör således täckas kostnader för administration av programmet, projekteringskostnader för olika kurser etc., arrangemangskostnader, kostnader för uppföljningsaktivitet i företagen samt vissa bidrag till deltagarnas resekostnader och uppehälle. På företagen faller främst kostnader för löner till i utbildningen deltagande personal.

Åtgärder för höjd export

I enlighet med sina direktiv har möbelindustriutredningen ägnat särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att åstadkomma en väsentlig höjning av den svenska *möbelexporten*. Utredningen har redovisat som sin uppfattning att en fortsatt kraftig exportökning bör vara möjlig, men att en sådan samtidigt ställer krav på företagen ifråga om bl. a. marknadsanpassning och förmåga till konstruktivt samarbete. Jag delar uppfattningen att framtidsutsikterna för svensk möbelexport bör vara goda. Redan utvecklingen under 1960-talet är härvidlag löftesrik. En klar parallell kan enligt min mening dras mellan möbelindustrin och TEKO-industrierna ifråga om deras utsikter till framgångsrik export. Jag vill erinra om att de svenska TEKO-företagen trots de ogynnsamma kostnadsrelationerna gentemot konkurrentländerna förmått arbeta upp en export som numera överskrider 1 miljard kr. per år. Detta har skett genom en medveten satsning på produkter av hög kvalitet som samtidigt är avancerade i mode- och designhänscende och som därför är mindre priskänsliga på avsättningsmarknaderna. En successiv omorientering av motsvarande slag blir enligt min mening nödvändig för möbelföretagen, i samma takt som importkonkurrensen på den svenska marknaden skärps. Lika litet som på TEKO-området är det nämligen önskvärt eller möjligt att genom handelspolitiska skyddsåtgärder hindra en naturlig importökning ifråga om främst standardvaror, där utländska företag har en markerad kostnadsfördel gentemot de svenska möbeltillverkarna.

Jag finner det liksom utredningen ändamålsenligt att på samma sätt som skett för TEKO-industrierna stimulera den svenska möbelexporten genom en i tiden koncentrerad statlig insats för att främja exporten. Jag delar utredningens uppfattning att den statliga insatsen kan göras mindre omfattande än på TEKO-området.

Huruvida en sådan koncentrerad insats bör omfatta även de övriga delarna av den träbearbetande industrin har inte övervägts av möbelindustriutredningen.

För egen del anser jag att exportutsikterna för *byggnadssnickerier* måste bedömas som betydligt mindre gynnsamma än för möbler, i varje fall på kortare sikt. Framgångsrik snickerieexport har hittills etablerats av ett förhållandevis litet antal svenska tillverkare. Även för framtiden kan antas att exportverksamheten på snickeriområdet i huvudsak kommer att vara en angelägenhet för ett begränsat antal större tillverkare. Endast de större företagen — eller grupper av företag i relativt fast samverkan — torde ha utsikter att övervinna de problem när det gäller transporter, bearbetning av köparsidan, anpassning till utländsk standard etc. som är förenade med försäljning av snickerier på utlandsmarknaderna.

Det sagda utesluter emellertid inte att det under de närmaste åren kan komma fram exportprojekt på snickeriområdet som kan vara förtjänta av statligt stöd. Jag anser därför att de i det följande föreslagna stimulansåtgärderna bör avse även snickeriindustrin. Jag förutsätter dock att insatserna för denna delbransch totalt sett blir av väsentligt mindre omfattning än för möbelindustrin.

När det gäller *trähusindustrin* har dess exportförsäljning hittills varit relativt begränsad och i huvudsak koncentrerad till de nordiska grannländerna. Svårigheterna är delvis av samma slag som vid snickerieexport. På initiativ av chefen för inrikesdepartementet har sedan någon tid ett fastare samarbete etablerats mellan ett antal hustillverkare, entreprenörer och materialtillverkare i syfte att främja exporten av hus och därtill hörande utrustning och material. Projektet har stötts med statliga medel från bl. a. byggforskningsrådet och kollegiet för Sverigeinformation.

Ett särskilt servicebolag för husexport har i år bildats av de samverkande företagen. Förutsättningarna för en framgångsrik satsning på husexport har härigenom enligt min mening avsevärt förstärkts. Jag anser därför att även trähusindustrin bör få del i de åtgärder som jag föreslår i det följande.

Ett exportbolag för möbler. Den idé om ett gentemot de enskilda möbelfabrikanterna relativt fristående exportbolag som presenterats i möbelindustriutredningens betänkande finner jag intressväckande. Ett eller flera sådana bolag skulle kunna medföra en effektivisering av marknadsföringen utomlands och medverka till att väsentligt fler möbelföretag än eljest fick möjligheter att etablera tillverkning för export. Som möbelindustriutredningen framhållit är det dock realistiskt att räkna med ett exportbolag snarare som ett komplement till de etablerade exportintressena än som en ersättare för dessa.

Initiativet till att bilda ett exportbolag måste enligt min uppfattning

tas av en eller flera privata intressenter inom eller utanför möbelindustrin själv. Jag ser det vidare som viktigt att bolaget redan vid sin tillkomst är förankrat i en tillräckligt bred krets av potentiella leverantörer. Endast härigenom nås en garanti för att projektet vilar på en sund affärsmässig basis. Enligt vad jag erfarit undersöks f. n. genom Industrins byrå för strukturstudier förutsättningarna för en sådan förankring av projektet.

Någon ställning till en eventuell statlig medverkan vid finansieringen av ett exportbolag kan självfallet inte tas innan ett konkret projekt i saken föreligger. Jag utgår emellertid från att de statliga institutioner som har att handlägga en eventuell framställning om statlig finansiell medverkan och formerna härför kommer att pröva en sådan i positiv anda. Jag vill i sammanhanget erinra om att genom den tidigare denna dag av mig anmälda frågan om åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher möjligheter öppnas till statlig finansiell medverkan i projekt som avser samarbete mellan flera företag i exempelvis ett gemensamt försäljningsbolag.

Ett statligt exportstimulansprogram. I enlighet med möbelindustriutredningens förslag finner jag det lämpligt att — oavsett om tanken på ett särskilt möbelexportbolag realiseras eller ej — för en begränsad tidsperiod avsätta medel till ett särskilt exportstimulansprogram. Programperioden bör liksom beträffande utbildningsprogrammet göras fyraårig. Som jag tidigare nämnt bör programmet i första hand syfta till en ökad svensk möbelexport. Om det under perioden framkommer projekt som det bedöms angeläget att stödja inom andra delar av den träbearbetande industrin bör dock även dessa kunna komma ifråga för insatser inom programmets ram.

Programmet bör omfatta dels insatser på den personella sidan i form av två av staten finansierade exportkonsulenter, dels en begränsad bi-dragsram, som bör disponeras för stöd av vissa typer av exportprojekt.

De två *exportkonsulenterna* bör ha flera uppgifter. En av dessa bör vara att förse branschföretagen med relevant marknadsinformation rörande de för svensk möbelexport intressantaste avsättningsmarknaderna. En annan bör vara att bistå enskilda företag att utarbeta marknadsplaner, lämplig produktpolitik etc. Exportkonsulenterna bör även spela en aktiv roll i planeringen och genomförandet av under programperioden initierade kollektiva manifestationer av den svenska möbelindustrin på exportmarknaderna. I de senare torde de svenska handelssekreterarekontoren och utlandshandelskamrarna i vissa fall komma att spela en betydelsefull roll.

Möbelindustriutredningen har föreslagit att exportkonsulenterna i likhet med motsvarande befattningshavare för TEKOGlas-programmet placeras vid kommerskollegium. Chefen för handelsdepartementet har nyligen anmält förslag om inrättandet av ett centralt organ för export-

främjande verksamhet, Sveriges exportråd (prop. 1972: 31). Jag finner det ändamålsenligt att exportkonsulenterna placeras vid Exportrådet.

Verksamhet av det slag som kommer att ingå i arbetsuppgifterna för exportkonsulenterna bedrivs på flera punkter sedan länge av branschorganisationerna. Jag vill därför understryka vikten av att ett nära samarbete med dessa kommer till stånd.

Den nyss nämnda *bidragsramen* har av möbelindustriutredningen föreslagits kunna bli utnyttjad för bidrag både till enskilda företags tröskelkostnader vid exportprojekt och till kollektiva projekt av typen gemensamma marknadsundersökningar, mässframträdanden o. s. v. Jag anser inte att den tillgängliga ramen bör användas för den förstnämnda typen av bidrag. Medlen bör reserveras för projekt av kollektiv karaktär. För sådana projekt bör gälla att en efter omständigheterna avpassad del av varje projekts totalkostnad täcks med industrimedel.

Beslut i frågor rörande bidrag bör t. v. ankomma på Kungl. Maj:t efter förslag av Sveriges exportråd.

Åtgärder avseende teknisk forskning och utveckling

Som framgår av utredningsmaterialet är den tekniska utvecklingen inom områden som berör de aktuella branscherna f. n. förhållandevis snabb. Detta omdöme gäller både ifråga om den traditionella träbearbetningstekniken och på materialområdet. Jag har i det föregående särskilt pekat på den betydelse som i sammanhanget måste tillmätas den på alltfler områden tillämpbara plasttekniken.

Det snabba tekniska skeendet skapar ständigt nya behov av teknisk forskning och utveckling (FoU). Staten bidrar till att tillgodose dessa behov genom sin medverkan som finansiär av kollektiva forskningsprogram samt genom stöd till projektbunden forskning. Det statliga stödet till kollektiv FoU inom den träbearbetande industrin avser avtalsbundna program som genomförs dels vid Svenska träforskningsinstitutet, dels vid Möbelinstitutet. Under innevarande budgetår uppgår det statliga stödet till dessa program till resp. 7,6 milj. kr. och 250 000 kr. Härvid bör observeras att huvuddelen av det kollektiva forskningsprogram som genomförs vid Svenska träforskningsinstitutet avser den primära skogsindustrin.

Möbelindustriutredningen har redovisat de preliminära resultaten av en inventering av FoU-behoven inom det trätekniska området som genomförts av STU i samarbete med Svenska träforskningsinstitutet. För möbelområdet har Möbelinstitutet tidigare redovisat de forskningsbehov som enligt institutets mening föreligger för denna bransch. Institutet har i sitt remissvar lämnat ytterligare synpunkter på forskningsbehoven.

Möbelindustriutredningen har med utgångspunkt från de behov som dokumenterats i de nämnda inventeringarna framhållit som angeläget

att det kollektiva forsknings- och utvecklingsarbetet på möbelområdet intensifieras och breddas. Utredningen har härvid ansett att större vikt än hittills i FoU-verksamheten bör fästas vid arbetsuppgifter som direkt och konkret kan medföra förbättrad teknisk standard, rationellare produktionsflöde, mer målmedveten produktutveckling, bättre utnyttjande av skalfördelar etc. inom företagen.

Jag kan ansluta mig till utredningens uppfattning när det gäller den önskvärda inriktningen av FoU-verksamheten och anser att forskningsorganen redan inom tillgängliga medelsramar bör sträva efter att i sin verksamhet ta upp projekt med den angivna syftningen. Jag vill även instämma i vad utredningen uttalat om behovet av forskningsinsatser på plastområdet. Uppmärksamhet bör i FoU-verksamheten även ägnas frågor rörande arbetsmiljön i de berörda branscherna. Arbetsmiljöförhållandena inom den träbearbetande industrin studeras f. n. av delegationen för de mindre och medelstora företagen, varvid bl. a. behoven av ökade FoU-insatser torde komma att uppmärksammas.

Vad gäller frågan om en ökning av den totala FoU-insatsen har utredningen konstaterat att det för att tillgodose de dokumenterade FoU-behovnen skulle krävas finansiella insatser som ligger långt utanför gränserna för nuvarande ekonomiska ramar på området. Vid i huvudsak oförändrade relationer mellan träindustrins egna och statens finansieringsinsatser skulle därför ett realiserande av presenterade planer komma att ställa anspråk på omfattande nytillskott av FoU-medel från bägge parter. Frågan om en ökad statlig FoU-insats måste således ses i samband med möjligheterna att mobilisera motsvarande medel från industrins sida. Den nyss nämnda arbetsgruppen inom STU har bedömt det vara förenat med svårigheter att uppbringa sådana medelstillskott, i första hand på grund av de ingående branschernas småföretagsdominerade struktur. Arbetsgruppen har därför diskuterat möjligheten att finansiera en utvidgad FoU-verksamhet genom en särskild obligatorisk forskningsavgift, vars uppbörd skulle ombesörjas av staten. Förslag i samma riktning har i december 1971 framförts bl. a. i en skrivelse från Träindustrins branschorganisation (TIBO). Flera remissinstanser har tillstyrkt en utredning i frågan.

Problemen med de mindre och medelstora företagens medverkan som finansierare av den kollektiva forskningen är inte specifika för de här behandlade branscherna. Erfarenheter motsvarande dem som ovan berörts kan redovisas även från andra industrigrenar inom vilka inslaget av små och medelstora företag är stort. Vid en diskussion av ett ökat finansiellt engagemang från de mindre företagens sida som FoU-finansierare — eventuellt i form av en obligatorisk uttagen FoU-avgift — aktualiseras en rad problem. Hit hör frågan om inriktningen av FoU-insatserna för att bättre passa de konkreta problem som de mindre företagen möter i sin verksamhet samt spridningen av forskningsrönen

bland de i finansieringen deltagande företagen. Slutligen uppstår vid överväganden om en obligatorisk forskningsavgift olika avgränsningsproblem, t. ex. vilka kriterier som skall gälla för företagsurvalet vid uttaxeringen av medel för forskning inom ett visst material- eller funktionsområde. Med hänsyn till den komplicerade karaktären hos de här berörda frågorna är jag inte beredd att i detta sammanhang ta ställning till förslagen i TIBO:s skrivelse.

I avvaktan på att finansieringsfrågan närmare övervägs anser jag att några särskilda åtgärder inom FoU-området, utöver vad jag i det följande kommer att föreslå, inte nu bör vidtas. Jag vill erinra om att jag i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 59) vid min anmälan av anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling anförde att inom behovsområdet *kemi- samt skogs- och träteknik* ökade resurser bör tillföras träteknik.

Möbelindustriutredningen har framhållit att en viktig och ofta alltför litet observerad uppgift är att till industrin vidarebefordra de resultat som FoU-insatserna leder fram till. Utredningen påpekar samtidigt att ett kommunikationsbehov föreligger också i riktning från industrin tillbaka till forskningsinstitutionerna. Utredningen föreslår att en statlig försöksverksamhet inleds budgetåret 1972/73 i syfte att förmedla tekniska rön i första hand från forskningsorganen till industrin men också i motsatt riktning. En för ändamålet engagerad teknisk konsulent bör enligt utredningsförslaget knytas till STU men ges en viss regional anknytning till Jönköpings län. Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget om en teknisk konsulent.

Utredningens förslag an knyter på denna punkt till vad jag anförde i årets statsverksproposition. Jag framhöll där (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 61) att de mindre och medelstora företagen ofta har svårigheter att tillgodogöra sig rön av teknisk forskning och utveckling och att åtgärder därför borde vidtas för att göra modern teknik och produktutveckling lättare tillgänglig för dessa företag. Om vad jag anförde i detta stycke godtas, kommer insatserna för mindre och medelstora företag genom STU att intensifieras. Därutöver finner jag det ändamålsenligt att en försöksverksamhet i enlighet med möbelindustriutredningens förslag inleds. Den bör bedrivas under den för utbildnings- och exportstimulansåtgärderna föreslagna fyraårsperioden. Verksamheten bör omfatta hela den träbearbetande industrin så som jag tidigare definierat den och bör handhas av en teknisk konsulent. Med hänsyn till det nära sambandet mellan de tekniska delarna av SIFU:s utbildningsverksamhet och teknikkonsulenternas verksamhet bör konsumenten anknytas till SIFU, såsom föreslagits i bl. a. SIFU:s remissvar. Konsumenten bör trots sin administrativa anknytning till SIFU behålla den föreslagna huvuduppgiften att förmedla forskningsrön och ny teknik till företagen.

Ett nära samarbete med branschförbunden och branschforskningsinstitutet samt med STU blir därför nödvändigt.

Jag vill i samband med behandlingen av FoU-frågorna erinra om vad chefen för inrikesdepartementet anförde i prop. 1972: 1 (bil. 13 s. 257) beträffande experimentverksamheten i bostadsbyggandet i syfte att bl. a. skapa nya hustyper och nya former av lägenheter med markkontakt. Inom ramen för det garanterade bostadsbyggnadsprogrammet har en särskild kvot avsatts för sådan experimentverksamhet. Vidare uttalar att byggforskningsmedel bör kunna användas för uppföljningen av sådan experimentverksamhet, vilken torde vara av särskilt intresse för trähusindustrin.

Efter samråd med chefen för inrikesdepartementet vill jag anmäla att det inom ramen för denna särskilda kvot bör finnas utrymme även för sådana projekt som har direkt samband med exportsträvandena inom småhusområdet. I fråga om sådana projekt torde styrelsen för teknisk utveckling kunna vara behjälplig med utvärderingen av experimenten.

Åtgärder för att påverka strukturomvandlingen

Jag har tidigare berört de faktorer som talar för att utvecklingen under 1970-talet kommer att medföra betydande påfrestningar för strukturen inom den traditionella träbearbetande industrin. Vid sidan av de redan berörda faktorerna talar ägareformerna i kombination med den höga genomsnittsåldern på ägaren/företagsledaren för att en fortsatt och t. o. m. accelererad nedgång av antalet företag är att vänta. Möbelindustriutredningen har funnit det sannolikt att de negativa effekterna på branschens totalsysselsättning av den förestående omstruktureringen blir avsevärda.

De åtgärder jag föreslagit i det föregående bör kunna hjälpa enskilda företag att utnyttja sådana möjligheter till anpassning som finns inom ramen för den väntade utvecklingen. Deras syfte är däremot inte att förhindra strukturomvandlingsprocessen som sådan. Behov kvarstår även vid ett framgångsrikt genomförande av åtgärderna att finna medel som gör det möjligt att påverka strukturomvandlingen i samhällsriktig riktning.

Möbelindustriutredningen har i detta syfte föreslagit att möbelindustrin inkluderas bland målbranscherna för det system av statligt garanterade strukturlån varom förslag lades fram vid årsskiftet (Ds I 1971: 5). Jag har tidigare denna dag behandlat denna fråga vid min anmälan av frågan om åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher (prop. 1972: 46) och därvid förordat att möbelindustrin skall ingå bland de branscher som bör få del av detta stöd.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl. som jag förordat,
2. godkänna de på dessa riktlinjer grundade förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (*bilaga 1 och 2*) fattar beslut.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTS-SON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, anmäler fråga om *anslag till exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. och anför.*

Chefen för industridepartementet kommer denna dag att föreslå Kungl. Maj:t att besluta om proposition till riksdagen angående åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl. Därvid kommer chefen för industridepartementet att närmare utveckla efter vilka riktlinjer sådana åtgärder bör vidtas.

Jag tar nu — med utgångspunkt från de riktlinjer för ifrågavarande åtgärder som chefen för industridepartementet sålunda kommer att närmare utveckla — upp frågan om det anslag under tionde huvudtiteln som avser berörda åtgärder.

Anslag för exportfrämjande åtgärder. För exportfrämjande åtgärder under en fyraårsperiod bör anslås ett totalbelopp av 3,2 milj. kr. För budgetåret 1972/73 beräknar jag medelsbehovet till 800 000 kr. I detta belopp räknar jag in 500 000 kr. för bidrag till kollektiva exportprojekt inom berörda branscher samt 300 000 kr. att hos Sveriges exportråd användas för att bestrida kostnader för två exportkonsulenter för dessa branscher.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.* för budgetåret 1972/73 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler fråga om *anslag till utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. och anför.*

Kungl. Maj:t har tidigare denna dag på min föredragning beslutat föreslå riksdagen att bl. a. godkänna av mig angivna riktlinjer för åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl. Jag tar nu enligt de nämnda riktlinjerna upp det anslag under trettonde huvudtiteln som avser ifrågavarande åtgärder.

Anslag för utbildningsåtgärder och teknisk konsulentverksamhet. Statens institut för företagsutveckling har beräknat de sammanlagda kostnaderna för ett sexårigt utbildningsprogram till 15 milj. kr., varav 2 milj. kr. för funktionsprovning av träbearbetningsmaskiner. Med hänsyn till den nedkortning av programtiden till fyra år och de inskränkningar i programmets målbranscher och innehåll som jag förordat beräknar jag totalkostnaderna för programmet till 6 milj. kr. För budgetåret 1972/73 beräknar jag medelsbehovet till 1,5 milj. kr. I detta belopp räknar jag in 175 000 kr. för administrationskostnader vid institutet samt 150 000 kr. för administrationsbidrag till branschförbund och fackliga organisationer. För teknisk konsulentverksamhet, knuten till statens institut för företagsutveckling, torde medelsbehovet under en fyraårsperiod uppgå till 600 000 kr. För budgetåret 1972/73 beräknar jag medelsbehovet till 150 000 kr.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.* för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten